

Raamat Urmas Kibuspuust

Näitleja Urmas Kibupuu suri kõigest 31-aastaselt, kuid jõudis sellele vaatamata saada oma põlvkonna üheks tuntu- maks näitlejaks. Rait Avestiku koostatud ja Tänapäeva kirjasta- tud teos pole õhuke ja sisukerge pildialbum, vaid raamat, kus ohtralt mälestusi sõpradelt-lähedastelt ning suurt tähelepanu pööratud Kibuspuu rollidele nii teatris, teles kui ka raadioteatris. Vt lk 7

RAAMAT

EESTI KIRJASTUSTE LIIDU AJALEHT

Nr 9 (44)

20. november 2009

arvamus

Ilu on vaataja silmades

Juba kolmas kord saavad Tallinnas kokku ilusad raamatupildid lähedalt ja kaugelt. Pärit on need siitsamast koduse Läänemere äärest. Lisaks Eesti, Soome, Rootsi, Norra, Taani, Läti, Leedu, Poola, Saksa- ja Venemaa kunstnike töödele Tallinna 3. illustratsioonitriennaalil Eesti Rahvusraamatu- kogus saab Eesti Lastekirjanduse Keskuses näha eelmise triennaali peapreemia võitnud taanlanna Lillian Broeggeri ja Soome Instituudis Hannu Taina isikunäitust.

Igas riigis on omad traditsioonid, omad arusaamad, milline on ilus lasteraamat ja hea illustratsioonikunst. Üheskoos näitust tehes õpitakse hindama ja mõistma ka teiste rahvaste kultuure ja meeldumusi. Meelega on näitust kujundatud segatud kaardi- paki põhimõttel, kus riigid ja rahvad tunduvad olema kaootilises segaduses. Tähelepanelikum vaataja leiab selles segaduses siiski ka oma korra ja põhi- mõtted. Pildid on paigutatud ikka nii, et naaber aitaks naabri töödel paremini esile tulla ja ei tapaks oma intensiivsu- sega. Läbisegi erinevate riikide kunstni- ke töid vaadates ei tule esile meie erisus, pigem see, mis meid ühendab.

Eesti Rahvusraamatukogu 6. korruse näitusesaalis on võimalik vaadata ka raamatuid endid. Kahjuks on need küll klaasi taga ja katsuma neid ei pääse, aga raamatud on paigutatud vitriinidesse nii, et natuke sinna ka sisse saaks piiluda.

Rahvusvaheline žürii on oma töö teinud ja välja valinud näituse peapreemia saava kunstniku Varvara Alyai. Jagatud on ka kümme võrdset triennaali diplomiti. Lisaks veel tunnustus Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Kunst- nike Liidu, Eesti Lastekirjanduse Keskuse ja IBBY Eesti Osakonna poolt. Ärgu näitusekülalastaja sellest aga end eksitada lasku! Ilu olla vaataja silmades ja mitte keegi ei keela näitusel oma lemmikut otsida ja leida. Kõik kunstni- kud esindavad oma riiki ja on välja valitud paljude teiste hulgas.

Seega viletsad pildid näitusele ei pääse ja iga kunstniku tööd peaksid leidma oma austajad. Tundke rõõmu nende vaatamisest ja uskuge, ka need, mis teile ehk ei meeldigi, on kellegi teise lemmikud.

Mõlemad näitused on avatud novembrikuu lõpuni ja ootavad külalastajaid.

VIIVE NOOR,
Tallinna
Illustratsiooni-
triennaali 2009
kuraator

Sillaehitajad kahe kultuuri vahel

NELLI MELTS
kirjastus Aleksandra

Vähem kui kahe nädala pärast, 2. detsembril algab Moskva kunstnike Keskmajas üks Venemaa olulisemaid raamatumesse *Non-fiction*. Meie suuremad kirjastajad, kes käivad regulaarselt messidel Londonis, Frankfurdis ja Bolognas, külastavad vene raamatulaatu harva. Sellegipoolest on Eesti *Non-fiction*il esindatud oma stendiga: sinna on leidnud tee kaks väikest Eesti vene kirjastust – kirjastus KPD Valentina Kašina isikus ja kirjastus Aleksandra.

Oleme Moskva ja Sankt-Peterburi messidel koos käinud juba üle kümne aasta. Aastas tähendab see vähemalt nelja väljasõitu: septembris rahvusvaheline raamatumess Moskvas, aprillis rahvusvaheline raamatusalong Sankt-Peterburis, märtsis ülevenemaaline näitus „Venemaa raamatud“ Moskvas ja *Non-fiction* nüüd. On tõsi, et Venemaal on võimalik müüa välismaal välja antud venekeelseid raamatuid, ja kogemus näitab, et nende järele valitseb ka märgatav nõudmine.

Eesti lastekirjandus au sees

Iga Venemaa raamatulaat on tulvil sündmusi, millest kohal viibides tahaks osa saada. Kuid oma stendi juurest on keeruline ära tulla – teinekord külastab seda oma poolteist tuhat inimest päevas. Vahel on endalgi raske mõista, mis selle huvi taga seisab.

Näiteks on kirjastusel KPD raamatusari „Eesti kirjanikud lastele“, mis avaldab paralleeltekste eesti ja vene keeles, olles mõeldud Eestis elavale vene lugejale. Mille poolest võiks taoline sari moskvalase tähelepanu äratada? Tuleb välja, et ehkki praegu leiab Moskva raamatupooidest eesti lasteraamatutest vaid Eno Raua „Naksitral- lid“, mäletavad paljud meie lastekirjan- dust oma lapsepõlvest.

Oleme korraldanud ka suuri seminare eesti lastekirjandusest – eelmise aasta detsembris Moskva Gaidari- nimelises raamatukogus, tänavu oktoobri algul kahes Moskva olulise- mas pedagoogikaukoolis, riiklikus ja linna omas, kus lastekirjandust õpitakse ja uuritakse akadeemilisel tasemel.

Lisaks külastas oktoobri algul Venemaad kaks eesti kirjanikku, kelle raamatuid on vene keeles välja antud. Andrus Kivirähk esitles Moskva ühes

Kirjanik Andrus Kivirähk koos tõlgi rollis esineva abikaasa Ilona Martsoniga 13. oktoobril 2009 Moskvas Biblio-Globuse raamatupoes lugejatega kohtumas.

FOTO JELENA SEIFERT

suuremas kesklinna raamatupoes Biblio-Globus venekeelsena välja antud raamatuid (mullu ilmunud „Kaelkirjak“ ja „Sirli, Siim ja saladused“ (kirjastus KPD), tänavu ilmunud „Leitajateküla Lotte“ (Eesti Päevaleht) ja „Limpa ja mereröövlid“ (Varrak) ning „Rehepapp“ (Aleksandra).

Leelo Tungal, kellelt ilmusid tänavu vene keeles „Kristiina, see keskmine“ ja „Kuidas mõista põngerjatempo“, käis külas Peterburi Puškini-nimelisel raamatuko- gul. Huvilisi oli neil kohtumistel rohkesti.

„Rehepapp“ vene keeles

Kahjuks ei soovi Venemaal tegutsevaid kirjastajad eesti kirjandust märgata. Kuid siingi on olemas erandeid. Nii il- mus tänavu ajakirja Družba Narodov aprillinumbris mahukas eesti kirjandu- se eriplokk – Valtoni, Krossi, Önnepalu, Jõerüüdi, Bergi, Kivirähki ja Unduski

novellid ning terve kimp tänapäeva luu- letajaid, Runnelist Kivisildnikuni välja. Juhuse tahtel oli tegemist ajakirja seits- mekümnenda juubeli numbriga.

Augustis aga avaldas sama väljaan- ne Andrus Kivirähki romaani „Re- hepp“. Selle aasta alguses ilmus Mosk- va kirjastuses Hroniker Maimu Bergi romaan „Ma armastasin venelast“.

Mõistagi pole eesti kirjanduse tut- vustamine Venemaal ei lihtne ega ka majanduslikult tulus. Kuid turg jääb kõigest turuks. Oleme aru saanud, et keegi peab rahvaste ja kultuuride vahel ka sillaehitaja olema. Meie ettevõtmisi on toetanud Eesti Vabariigi kultuurimi- nisteerium ja Kultuurkapital, palju ole- me tänu võlgu eesti kultuuriesindajale Moskvas Helene Tedrele.

Meie endi jaoks on see aga lihtsalt suur õnn – olla üks osa raamatu- maailmast.

uudised

Ilmus „Eesti ajalugu“

Novembris ilmus kirjastuselt Täna- päev Seppo Zetterbergi „Eesti ajalugu“, mis on kõige mahukam ja kaasaegsem ülevaade Eesti ajaloost alates kõige vanemast ajast kuni tänapäevani. Tegu ei ole lihtsalt soomekeelse väljaande tõlkega, vaid autor töötas eestikeelse trüki jaoks uuesti läbi kogu materjali ning täiendas seda oluliselt. 672-lehe- külgeline suures formaadis raamat on läbivalt illustreeritud fotode, jooniste ja kaartidega.

„Tüdruk, puu ja taevalinnud“ sai „Hea raamatu“ tiitli

Eesti Lastekaitse Liit kuulutas sügi- sestse „Heade raamatute“ hulka kuu- luvaks ka lapse leinast rääkiva kau- niilt kujundatud raamatu „Tüdruk, puu ja taevalinnud“. „Head raama- tud“ kuulutatakse välja kaks korda aastas: aprillis ja novembris. Raama- tud valitakse eelneva poole aasta jooksul ilmunud uudiskirjanduse hulgas ja hinnatakse kuni 12-aas- tastele mõeldud teoseid. Raamatuid hindasid lastekirjandusega igapäe- vastselt kokku puutuvad inimesed üle Eesti: lasteraamatukogude töötajad, Eesti Lastekirjanduse Keskus ja Eesti Lugemisühing.

Fred Jüssi ja Doris Kareva autogrammitund

Kirjastus Grenader kutsub neljapäe- val, 10. detsembril kell 17 Viru kesku- se Rahva Raamatu kauplusesse Fred Jüssi ja Doris Kareva autogrammitun- di. Esitletakse Fred Jüssi 2010. aasta kalendrit „Looduseetüüdid“, mis si- saldab suureformaadilisi loodusfoto- sid koos Doris Kareva tekstidega.

Jõulukuu raamatunädal

8.-12. detsembrini toimub Rahvus- raamatukogus traditsiooniline jõulu- kuu raamatunädal – võimalik leida häid kinke jõulukotti ja osaleda kirjandusfoorumil „Paabeli raamatu- kogu“ (11.-12. detsember). Olete oodatud külastama!

RAAMAT

Väljaandja Eesti Kirjastuste Liit
© EKL 2009

ilmumas

Ajalugu. Tšivilisatsiooni koidikust tänapäevani

tõlkinud Olav Renno ja Kalle Klein
612 lk
köva köide

See tõeline suurteos käsitleb inimkonna ajalugu ja arengut, uurides võtmesündmusi, pöördelise tähtsusega ideid, poliitilisi jõude, mineviku suurkujusid ja tehnilisi suursaavutusi, mis on muutnud inimkonna lugu. Rikkalikult illustreeritud ja põhjalikult koostatud entsüklopeediline teos annab suurepärase ülevaate tšivilisatsiooni algusest tänapäevani. Oma koht on siin ka tähtsamate ja mõjukamate ajalooliste isikute elulugudel alates Aleksander Suurest kuni Adolf Hitlerini.

Sõdurid. Sõdalaste ajalugu piltides

R. G. Grant
tõlkinud Jaak Mäll ja Jaanus Öunpuu
360 lk
köva köide

Põhjalik illustreeritud teatmeteos jutustab sõjapidamise värvika ajaloo nende meeste vaatenurgast, kelle läbi aegade on tulnud relva kanda ja võidelda – alates Antiik-Kreeka hopliitidest ja keskaegsetest rüütlitest kuni tänapäeva eriüksuslasteni. Raamatus antakse ülevaade sõjameeste elust ja argipäevast läbi aastatuhandete ning käsitletakse põhjalikult nii väljaõpet kui ka võitlusviise ja taktikat. Teksti illustreerivad rohked detailsed fotod relvadest, mundritest, turvistest ja varustusest.

Usundid

Philip Wilkinson
tõlkinud Julika Laulik sari „Silmaringi teatmik“

352 lk, pehme köide

Selles põnevas teatmik-käsitletakse nii maailma peamisi religioone kui ka Aafrika ja Ameerika vähem tuntud põlisusundeid. Antakse põhjalik ülevaade erinevate usundite võtmesikute kohta ning uuritakse eri usususüsteemide kombeid ja traditsioone alates igapäevastest palvustest kuni ususalendri tähtpäevadeni. Tuuakse esile iga religiooni päritolu ja ajalugu selle sünnist kuni leivialani tänapäeva maailmas. Raamatu autor Philip Wilkinson on rohkem kui 50 ajaloo-, religiooni-, mütooloogia- ja kunstiraamatu autor või kaasautor.

Viimane loeng

Randy Pausch
tõlkinud Martin Väli
köva köide, 216 lk

Paljudes Ameerika ülikoolides palutakse professoritel pidada „Viimane loeng“, mis käsitleks just neid küsimusi, mida nad ise kõige olulisemateks peavad. Kui Carnegie Melloni ülikooli professoril Randy Pauschil paluti esineda sellise loenguga, ei pidanud ta seda viimasena vaid ette kujutama, sest nii see ka oli – tal oli diagnoositud surmav vähktõbi. Ent loeng ei rääkinud surmast ega suremisest. See rääkis eluraskuste ületamisest, teiste ja enda unistuste elluviimisest, iga elatud hetke väärtustamisest. Loengust sai raamat ja niivõrd erakordne, et seda on nüüdseks tõlgitud rohkem kui 45 keelde ja müüdnud üle viie miljoni eksemplari.

Isa arm

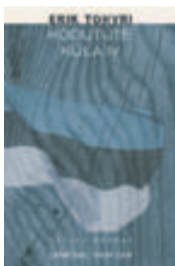
Torgny Lindgren
tõlkinud
Tõnis Arnover ja Anu Saluäär
sari „20. sajandi klassika“
488 lk, köva köide

Torgny Lindgreni (s 1938) raamatuid on tõlgitud enam kui 30 keelde ja ta on rahvusvaheliselt üks tuntumaid Rootsi kirjanikke. Lindgren on rõhutanud, et see romaanitrioloogia räägib eeskätt Armust, Jumala halastusest, mille kohta ei käi Piiblis ühtegi käsku. Tema kaastunnet äratavad tegelased on kui inimsuse proovikivid. Inimeseksistents siin maailmas on väeti ja kaitsetu, kui teda ei tiivusta usk, lootus ja armastus. Kui inimene aga leiab endale toe kas või eluvaldes, on ta päästetud.

Kodutute küla IV: läänetuul, taeva luud

Erik Tohvri
352 lk

köva köide
Meie ajaarvamise teise aastatuhande lõppu jääb tähistama vere ja vägivallaga loodud ja püsti hoitud suurriigi – Nõukogude Liidu – kokkuvarisemine. Väike Eesti riik saab jälle vabaks, uus elu jõuab ka Raudiku külla. Pool sajandit kestnud võõrvõim ja võõras eluviis on inimestesse oma jälje jätnud, kuid pisitasa hakkab uutemoodi elu ka Raudiku külas juuri ajama. Isegi mõis saab peremehe ning külaelanikud, kes on aastate jooksul mujalt siia sattunud, leiavad endale nii töö kui ka turvalise eluaseme, oma isikliku kodu. Raudiku ei ole enam kodutute küla, sest värske läänetuul on tumedad pilved laiali puhunud.

Maja Rivertonis

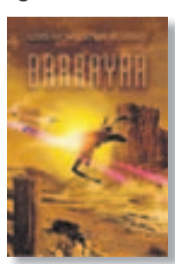
Kate Morton
tõlkinud
Tiina Tiiman
sari „Varraku ajaviiteromaan“
448 lk

köva köide
1924. aasta suvel, ühe särava seltskonnapeo ajal Inglismaal, Rivertoni mõisamajas, laseb üks noor poeet end maha. Ainsad tunnistajad on peretütred Hannah ja Emmeline ning ainult nemad – ja teenijanna Grace – teavad loost täit tõde. See on romaan, mis on tulvil saladusi ja intriige – mõned saavad ilmsiks, teised jäävad igaveseks varju, meenutades Daphne du Maurier' romantilisi põnevuslugusid.

Barrayar

Lois McMaster Bujold
tõlkinud
Kaur Sinissaar
F-sari
352 lk

köva köide
Oma esimeses tuleproovis juhtis Cordelia Naismith kaptenina üksikut Beeta ekspeditsioonivägede laeva missioonil, mille eesmärk oli hävitada vaenlase armaada. Kogenud pettust ja reetmist, oli ta sunnitud sõlmima separaatrahu oma peamise vastase lord Aral Vorkosiganiga ning sündmuste käigus oma koduplaneedi maha jätma ja võtma vastu leedi Vorkosiganiga tiitli tema planeedil Barrayaril.

Lenin ja Stalin Lenini suvilas Gorkis 1922. aastal.

FOTO RAAMATUST

Nõukogude ja natside diktatuurist

ROBERT GELLATELY EESSÕNAST RAAMATUS:

Lenini, Stalini ja Hitleri nimed on jäädavalt seotud 20. sajandi esimese poole Euroopa ajaloo kõige traagilisemate lehekülgedega. Kõigest mõni nädal pärast Oktoobrirevolutsiooni löid bolševikud palju brutaalset salapolitsei kui oli olnud tsaariajal. Natsid järgisid nende eeskujuga ja vaevalt võimule tulnud, asutasid kardetud Gestapo.

Mõlema režiimi ajal viidi koonduslaagritesse miljonid inimesi, kus neid piinati ja tihti sunniti end surnuks töötama. Natsid mõtlesid välja laagrid, mis olid mõeldud miljonite juudi naiste, meeste ja laste tööstuslikuks tapmiseks rassikriteeriumide alusel.

Nõukogude ja natslikud diktaatorid ise olid Esimesest maailmasõjast põhjustatud muutuste sünnitised. Enne 1914. aastat olid nad marginaalsed tegelased ja neil poleks olnud vähimatki lootust astuda poliitikaellu. Ainult unistustes võisid nad kujutada ennast kõikvõimsate valitsejate ja massiliste rahvalikumiste juhtidena. Kui aga sõjakolehtis oli 1914. aastal kord lahti pääsenud, andis üle Euroopa levinud sotsiaalse ja poliitilise kriisi laine radikaalidele ja utopistidele täiesti uued võimalused.

Sõjajärgset „normaalset“ elu ilmesitasid Euroopas poliitiline vägivald, (edukad) riigipöördeksed, atentaadid, relvastatud kõrlõikajate jõugud tänavail ja ületõuline ebastabiilsus. Niisugune õhkkond soodustas uute parteide tekkimist, aga oli eelkõige kasuks nii parem- kui ka vasakpoolsete vaadete radikaalidele ja diktaatoritele, kes püüdsid fanaatiliste mässajate ja samuti noorte „idealistide“ toel üldisest kriisist kasu lõigata. Pärast 1918. aastat, kui Esimene maailmasõda oli lõppenud, va-

litses ikkagi tunne, et elatakse kõigest sõdadevahelisel võimuvaakumi ajal.

Euroopa katastroofi lainetes

Kõik Euroopa nurgad said tunda selle maailmajao oma võimusesse haaranud katastroofide mõju. Leidsid aset kaks maailmasõda, Vene revolutsioon ja kodusõda, fašistlik riigipööre Itaalias, natsid haarasid võimu ja panid toime holo-kautsi. Peale selle toimus veel hulk muid ülestõuse ja riigipööreid. Tapatöö määratud ulatust võib osaliselt seletada viha, hirmu ja ambitsioonide mõjul valla pääsenud tumedate jõududega. Elu kaotas tunduvalt rohkem mundrikandjaid ja veelgi rohkem tsiviiliskuid kui mistahes kõnealusega võrreldaval ajaloo perioodil.

Käesolev raamat pöörab erilist tähelepanu ajastu tooniandvatele riikidele, Nõukogude Liidule ja natslikule Saksamaale, aga analüüsib ka katastroofi ennast ülemaailmses ulatuses, püüdes niiviisi avada selle poliitilist ja ideoloogilist olemust. Sellest seisukohast lähtudes võime näha, et Euroopat tabanud tragöödiad olid midagi hoopis enam kui omaette sündmused. Need olid lahutamatu ja oluline osa kommunistide ning natside ägedast konkurentsis võitluses ülemvõimu eest maailmas.

Rõhk ohvritel ja nende lugudel

Käesolev raamat sai alguse kui uurimus vastandlikest kommunisti- ja natsismiideoloogiatest ning Stalini ja Hitleri ülimalt keerulisest rivaliteedist. Esi- algu polnud kavas Leninit peategelaste hulka arvata. Sedamööda aga, kuidas ma uuringu edenedes püüdsin taastada Teise maailmasõjani viivaid sündmusi, sai üha selgemaks, et palju sellest, mida tahtsin öelda, viib mind ikka ja jälle

tagasi Lenini ning nõukogude diktatuuri alguse juurde.

Kaks Nõukogude kommunismi ja Saksa natsionaalsotsialismi käsitlevat parimat uuringut võtavad tähelepanu keskmesse Stalini ja Hitleri ning peaaegu ei nimetagi Leninit. Need lähtuvad kahe režiimi võrdlusest, kasutades meetodikat, kus Hitler võetakse peategelaseks ja seejärel võrreldakse teda Stalini-ga. Paraku ei selgitata kunagi, mispärast on Hitler asetatud Stalinist ettepoole. Lõppude lõpuks oli Stalin poliitikas aktiivsel tegev ammu enne seda, kui keegi polnud Hitlerist midagi kuulnud. Ta oli mõjuvõimas Nõukogude diktaator juba palju aastaid enne, kui natside juhust sai Saksamaa kantsler.

Käesolev raamat erineb standardsest lähenemisest sellega, et pöörab palju tähelepanu ka Leninile ja käsitleb kogu lugu täpselt kronoloogilises järjekorras. Samuti ei järgita siin enamikule stalinismi käsitlevatele uuringutele iseloomuliku tendentsi ignoreerida Leninit või jätta ta taustategelase osasse.

Minu varasemad tööd ja uuringud on käsitlenud ühiskonna ajalugu ning seegi raamat pole erand. Taas on rõhk asetatud ohvritele ja nende lugudele, aga ülevaade sellest, mis nendega juhtus, pole mingil juhul ammendav. Kokku on see südamlõhestav lugu, mis sellest, et kannatused ja surm kogu nende mõõtmatuses ei mahu kunagi ühte raamatusse.

Lenin, Stalin ja Hitler
Robert Gellately
tõlkinud Tõnis Värnik
616 lk
köva köide

ilmumas

Oleviku minevikud

Toomas Karjahärm
488 lk

kõva kõide

„Oleviku minevikud“ on 2004. aastal ilmunud „Ajaloolease käsiraamatu“ edasiarendus, eelkäijast poole kaalukam nii sisult kui ka mahult. Oleviku uued globaalsed väljakutsed on avaldanud oma mõju ka ajaloomõttele ja minevikukäsitlusele, sest mõõdanikke mõõdetakse ikka oleviku mõõdupuuga. Iga uus põlvkond toob kaasa uusi metodoloogilisi arusaamu. See omakorda teisendab vahakordi akadeemilistes positsioonides, mida võidakse tõlgendada kriisina ajalooteaduses.

Kõiki muutusi ei saa siiski taandada põlvkondlikele erinevustele. Progressiideele tuginevast ajalookäsitlusest loobumine läänemaailmas on tekitanud ebakindlust ka mineviku tõlgendamisel. Enam ei julge humanitaarid nii kergekäeliselt kuulutada globaalseid tõdesid, nagu ajaloo mõte ja inimkonna saatus, vaid piirduvad enamasti üksikjuhtumitega. Viimase aja iseloomulik joon on ajaloolase isiku esiletõus.

Ajaloo ja poliitika seos ei võimalda ajaloolasel sulguda elavandilust torni. Pärast kommunisti kokkuvarisemist muutus lähiajalugu Ida-Euroopas väga aktuaalseks, sellel on tugev poliitiline värving ja välispoliitiline dimensioon. Ebareaalset „ajaloo lõpu“ ideest loobumine on tekitanud arutelu „ajaloo tagasipöördumise“? Kogu maailmas püütakse oleviku seletada politoloogiliselt mõistetud mineviku varal, kõneldakse ajaloo kordumisest ja õppetundidest, mida jagavad ohtralt nii meedia kui ka populistlikud poliitikud ja arvamustliidrid. Ajaloolaste ja mõnede intellektuaalide vastuseis ajaloo varjatule ärakasutamisele ei muuda asjade seisut.

Ajaloolased on küsimuse ees, kuidas oma loomingut üldse hinnata – kas tunnistada see kunstikirjandusega võrdseks fiktsiooniks või kontrollitud tõendite tuginevaks, objektiivsuse ja tõe poole pürgivate teaduseks. „Oleviku minevikude“ autor pooldab viimast seisukohta, adudes ühtlasi seda, et ajalookirjutus on oma aja subjektiivne keeleline konstruktsioon, mis ei küüni kunagi minevikutõelisuseni; et ajaloolane peab loobuma pretensioonidest ühele ainuõigele tõele ning leppima arvamuste relatiivsuse ja paljususega.

Henry VIII kuus naist

Antonia Fraser
tõlkinudPiret Ruustal
kõva kõide

„Lahutas, jäi peast ilma, suri, lahutas, jäi peast ilma, elas kuningaga üle...“

– selle tuntud vemmälvärsiga on kuningas Henry VIII kuus naist tavateadvuses defineeritud mitte niivõrd oma elude kaudu, kuivõrd viisi kaudu, kuidas need elud lõppesid. 16. sajandi esimesel poolel oli Inglismaa poliitikas üks suur ja põletav küsimus: Henry VIII soov saada endale meessoost troonipärija. Kuus kuningannat võisid küll olla Henry troonipärija-kinnisidee ohvrid, ent nad polnud sugugi alistujad. Nagu Antonia Fraser oma raamatus osutab, polnud Henry abikaasad mingid tühihised nukukesed ega naissoo stereotüübid, kellena neid on ajaloo vältel näidata püütud. Vastupidi, need naised ilmutasid märkimisväärt tugevust ja tarkust ajastul, mil usuti, et nende soole pole omane kumbki.

Idüllist suure ahastuseni

TIIT MADE
autor

1939. aasta algas Eestis lootustandvalt. Majandus arenes hoogsalt, toidu- ja põllumajanduskaubad läksid hästi Euroopa turgudel, samm-sammult hakkas taastuma 1934 kõrvale heidetud demokraatlik riigivalitsemine, ehitati palju, inimeste elatustase tõusis, käidi usinasti välisreisidel. Siis aga hakkasid kogunema pilved. MRP käivitas Teise maailmasõja ja andis Nõukogude Liidule võimaluse nõuda oma sõjaväe paigutamist baasidesse. Sealt edasi veeres juba kõik raginal allamäge.

Libisemine kuristikku

Selgeid märke ei võetud tõsiselt. Kui Hitler kutsus pärast Teise maailmasõja käivitumist baltisakslased Eestist Suur-Saksamaale, siis tunti sellest isegi heameelt, andmata aru, miks nii tehakse. Lühikese aja jooksul, 1939–1941, toimusid sündmused, mis vapustasid eesti rahvast ja hävitasid sellest suure osa. Põrnu varisesid valitsenud idüll, enesekindlus ja näiline heaolu. Vätkkiirelt tuli asemele ahastus. Rahvas sai oma nahal tunda poliitikut (no mis omadussõna siia valida) lollust (võib-olla), reetlikkust (ei), omakasutüüdlikkust (ei), nahahõõrdumist (võib-olla), idealismi (võib-olla), ettenägematust (jah), sinisilmset usalduslikkust (kindlasti).

Peagi algas Nõukogude okupatsioon, valitsema pandi kohalikest vasakpoolsetest intellektuaalidest ja juunikommunistidest kaasaajooksikud, kehtestati nõukogude võim, „astuti“ „vabatahtlikult“ Nõukogude Liitu. Kuristikku libisemist ei peatanud ka sõja algamine Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahel. Eestlasi sunniti võitlema okupantide armeedega. Venda sunniti võitlema venna vastu. 1941. aastal Eestist kabuhirmus pagenud bolševike asemel asusid valitsema natsid. Sakslastelt loodeti aga asjatult tuge ja abi. Jätkusid okupantide ülbus, repressioonid ja maa majanduse rüüstamine. Käivitunud oli Eesti ajaloo võib-olla traagilisim poolsajand.

Kuidas N. Liit revanši võttis

„Idüllist ahastuseni“ on ülevaatlik raamat sellest, kuidas Nõukogude Liit Vabadussõja ja Tartu rahu eest revanši võttis. Kuidas Kremli diktaator ja tema käsilased rahvusvahelist olukorda kasutades eestlased üle kavaldasid. Väikese rahva saatuses, kes suutis omal maal lühike-

Juuni 1940, Kaitseliidu Toompea malevkond loovutab oma relvi.

Foto Eesti Filmiarhiiv

se ajaga vaesusest välja rabeleda ja lausa idüllilise elu sisse seada, kuid siis loetud kuude jooksul langes sügavasse ahastusse ning elas üle totaalse hävingu. Poliitilisest sinisilmisusest, unustamisest, kes ikka on see idanaaber, kes sajadite vältel aina on kippunud eestlaste maale oma tahtmist peale suruma.

Ühtede eestlaste reetlikkusest, isiklikust kättemaksuist, äratagemissoovist, kes okupantide käsilasteks hakkasid ja oma rahva orjastamist võõrriigi poolt ning iseenda pisirollis osalemist hiljem hoopis Eesti siseprobleemidest tulenenud revolutsiooniks või (teise okupandi puhul) Uue Euroopa ehitamiseks nimetasid. Eesti poliitiliste liidrite ühe põlvkonna rumalusest, millest idanes eneseimetlemine, mis tõi kaasa pool sajandit mõnitusi vene bolševike poolt ning maa koloniseerimise. Mis lohus saab olla, et sama saatus tabas ka suuremaid rahvaid kui eestlased! Meie isad, vanaisad ja vanavanaisad lasksid end 1939. aastal lihtviisil ära petta, ära meelitada, ära ähvardada, võibolla isegi ära osta, ja ilma paukugi laskmata oma isamaa okupeerida ning rahva kallal hävitustöö käivitada.

Tüüpiline vastuväide on, et väike-rahval polnud idast peale tungivate kommunistlike hordide pidurdamiseks suurt midagi teha. Jah, siis kui nad olid liikuma hakanud. Veendununa, et vastu ei hakata ja kusagilt abi ei saada. Siis polnud tõesti enam suurt midagi teha. Kuid tollal vaid kolm korda suurem soome rahvas näitas oma sisu, säilitades iseseisvuse ja võites rahvusvahelise lugupidamise.

See raamat ei ole teaduslik uurimus. Ajaloostunduste käsitlemine kipub sageli kujutama endast loetelu, mida keegi on varem ühe või teise sündmuse kohta öelnud või arvanud ning mida üks või teine uurija on jõudnud läbi lugeda. Mida rohkem allikaid ja viiteid, seda soliidsem. Kuid siis hakkab materjal laiali valguma ja ajalootöde ise nii segaseks muutuma, et raske on asjale pihta saada.

Eestlaste ajaloo kolm karmi aastat

See raamat on dokumentaalne jutustus eestlaste ajaloo kolmest karmist aastast. Kuidas oli, mida tehti, mida öeldi, kuidas suheldi ja mida otsustati või otsustamata jäeti. Kõik see toimus pool-salaja, rahva eest varjatult, sest ajakirjandus oli valitsejate kontrolli all. Ehkki valitses tsensuur, on tollaste ajalehtede ridade vahelt kõik enam-vähem välja loetav. Eriti aga Läände põgenenud poliitikute, diplomaatide, sõjameeste ja muidu prominentide mälestustes, mis muidugi on kõvasti eneseõigustuste ja tagantjäreletarkusega võrtsitatud. Vaja vaid hoolikalt kirjapanud lugeda ja vastuolulisi ütlemissi kõrvutada ning ajaloomosaiki hakkabki kokku saama.

Autor on oma parima äranägemisega püüdnud reastada fakte ja poliitilise manöövrite tulemusi, mis peaksid lugejale selgitama meie esimese iseseisvuse lõpuaastate valitsejate võimekust ja oskusi väike riiki tormikaride vahel juhtida. Fakt jääb faktiks – selles nad ebaõnnestusid ja laev läks koos kapteni, tüürimehe ja kogu meeskonnaga põhja.

Või oleks õigem öelda, et laeva kaaperdasid punased piraadid? Oma näruseid aastaid tuleb vaata et paremini mäletada kui häid aastaid, sest siis saab ehk hoida ära tehtud vigade kordumist tulevikus, viletsad aastad ei hakka paremate üle domineerima ning kaob ära see meie alaline halisemine 700-aastase orjaöö ja kordumatult raske saatuse asjus.

Paratamatult on hädavajalik otsida motive, miks kunagi talitati just nii, aga mitte teisiti. Mis sundis või ajendas tollaseid riigijuhte otsustama nii, nagu nad seda rahvale ootamatult tegid. Kui neid motive otseselt ei leiagi, sest reeglina on need hästi ära peidetud ning vägagi isikukesked või toodud avalikkuse ette subjektiivsetest kaalutlustest puhas-tatutena, siis vähemalt saab fakte, sündmusi ja väljütlemisi kõrvutada selgemaks, mis ja miks läks viltu ning kas oluks võimalusi teisiti toimida.

Raamatust vaatab vastu ka tollaste otsustajate endi traagiline saatus. Valdav enamus tollaseid poliitilisi liidreid, sõjaväelasi, politseinikke, intellektuaale, riigiametnikke jt lõpetas NKVD poolt represseritutena.

Idüllist ahastuseni

Tiit Made
700 lk
kõva kõide

Abiks vene keele õppijale

MALLE LING
õpetaja-metoodik

Kirjastuse Argo ja Vene Keele Õpetajate Seltsi koostöös on ilmumas uus abimaterjal õppijatele ja õpetajatele. See on loogiline järg 2008. aastal ilmunud kogumikule „Kollegilt kolleegile“.

Vene keel on eesti koolides valdavalt teine võõrkeel (A-keel on

enamasti inglise keel). Eestlaste noorema põlvkonna vene keele oskus on kiiresti langenud ning selle olukorra jätkudes ei saa peagi enam rääkida Eestist kui sillast Ida ja Lääne vahel või vene kultuurist osasaamisest.

Küllap poleks taoline taandareng aga Eesti huvides ning uue õppekava ootuses on taas aeg teha katset seda alalibisemist peatada. On teinegi sobiv ajend – Euroopa Keelemapi nõudmistele laiendamine ka vene keele õpetamise-

le, vastavale ainekavale ja eksamitele.

Vene keelt õpetatakse siiski praktiliselt kõikides meie koolides. Vene keele eksamit on aina enam valima hakatud, ehkki kõlanud on kriitikat selle raskuse osas. Euroopa Keelemapi poolt seatud ühtsed kriteeriumid aitavad loodetavasti ühtlustada õppijate taset piirkonniti ja hõlbustavad õpetajatel tööülesannete koostamist.

Kirjastus Argo on juba aastaid leidnud võimalusi välja anda erinevaid õp-

peamaterjal vene keele õppijale. Abimaterjalist „Avame Keelemapi“ leiab abi nii õppur kui õpetaja. Struktuurilt jaguneb õppematerjal kahte ossa, millest esimene on pigem põhikooli õpilasele, teine aga gümnaasistile. Kindlasti pakuvad huvi erinevad testid teadmiste kontrollimiseks. Autoriteks on tegevõpetajad ja õppejõud, kes puutuvad igapäevaselt kokku noortega, nende keelelaste võimete ja huvidega.

ilmunud

Munch

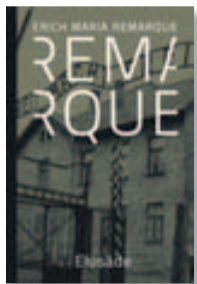
Atle Næss
tõlkinud
Elvi Lumet
kujundanud
Andres Tali
576 lk
köva köide

Raamat annab põhjaliku ja varjundirohke pildi suurest maalikunstnikust, kes astub meie ette oma ammendamatu loova jõuga, tugeva ja samas haavatavana. Ta elus on sõprust ja tülisid, võitlust ja armastust – ja kaotusehirmu armusuhetes. Raamat maalib pildi ka Edvard Munchist kui eurooplasest ning püüab avada müüti üksildasest kunstigeeniusest. Raamat on rikkalikult illustreeritud Munchi kesksete teoste ja arhiivifotodega.

Elusäde

Erich Maria
Remarque
tõlkinud
Alfred Reier
kujundanud
Jüri Jegorov
392 lk
köva köide

Skelett 509 on kümme aastat talunud kõige võikamaid elutingimusi Natsi-Saksamaa koonduslaagris. Ta kehast on järel vähe, kuid terav mõistus aimab sõja peatset lõppu. Kui tema ja ta saatusekaaslased barakkides suudaksid vastu pidada vabastamiseni või ise välja murda, siis poleks nende kannatused olnud asjata. Kas võib juhtuda, et südide, kuid kohutavalt nõrgad vangid leiavad endas jõudu aina hoogsamalt tegutsevatele SS-lastele vastu hakata?

Vahemere köök

Suur väike
kokaraamat
tõlkinud
Kreet Vee
976 lk
pehme köide

Oliiviõli, värsked puu- ja köögiviljad, pasta, mereannid, maitsetaimed – Vahemere köök on tervislik ja viib keele alla. Mahukast väikesest kokaraamatust leiab üle 500 retsepti, et valmistada vaheldusrikas hommiku- lõuna või õhtusöök, väike vahepala või mõni lihtsalt mõnus amps. Iga roa valmistamise raskusaste on hinnatud skaalal 1 (lihtne), 2 (keskmine) või 3 (keeruline). Enamik retsepte on lihtsad või keskmiselt rasked.

Kes tahab saada miljonäriks?

Mälumäng
küsimused
koostanud
Tiit Naarits
272 lk
pehme köide

Käesolevas raamatus on peaaegu tuhat uut küsimust, mis on esitatud samas võtmes kui ülipopulaarses telemängus "Kes tahab saada miljonäriks?". Selle raamatu abil saate ka teie miljonimängu mängida. Kontrollige, kas olete ka tegelikult nii tark, nagu arvate. Seda mängu võib mängida üksi või ka sõpradega turniiri kujul – võidab see, kes lõpetab suurima summaga. Kuid kaaluge oma vastuseid hoolega, sest iga aps võib olla korvamatu.

Kaasaegne ülevaade kogu Eesti ajalooost

SEPPO ZETTERBERG

Tõenäoliselt tulenevalt meie kaasaja inimese viitsimusest süveneda vanemasse ajalukku on paljude riikide koondajalugude ja ülevaatlike teoste koostajad lasknud ennast voolul kaasa kanda ja asetavad oma teostes pearõhu viimase saja aasta või veel hilisema perioodi ajaloole ning libisevad varasematest sajanditest võrdlemisi lühidalt üle. Teine iseloomulik joon on see, et lõviosa mahust hõlmab poliitiline ajalugu.

„Eesti ajaloo“ puhul see ei ole nii. Peale poliitilise ajaloo on tugevalt esindatud ka majandus-, sotsiaal- ja kultuuriajalugu – allikate olemasolu korral ka inimeste igapäevane eluolu. Varasematest sajanditest on rohkelt juttu ka seetõttu, et ühegi riigi ning eriti veel Eesti uue ajalugu ja nüüdisaega ei ole võimalik mõista põhjalikuma süvenemiseta maa ja rahva varasemasse aega.

Rohkesti ajaloo üldkäsitlusi

Pärast taasiseseisvumist on hakanud ilmuma uutele uurimustele toetuvaid sünteesiladseid Eesti ajaloo üldkäsitlusi. Peaaegu ei klassikaks on saanud Toivo U. Rauna mahukas ja ajakohane, mitmetes keeltes ilmunud „Estonia and the Estonians“. Juba 1930. aastatel hakkas ilmuma mitmeköiteline „Eesti ajalugu“, millest enne sõda jõudis ilmuda kolm osa ning nüüd on ilmunud järgmised köited. Esimestest osadest on töös uued väljaanded. Veel tuleks mainida Aivar Kriiska ja Andres Tvauri raamatut „Eesti muinasaeg“ (2002) ning 2006. aastal ilmuma hakanud viieköitelist raamatut „Estonian Archaeology“.

Ka kirjandus- ning kunstiajalooost on viimastel aastatel ilmunud kõrgetasemelisi ülevaateid – kirjandusajaloo Cornelius Hasselblatti monumentaalne „Geschichte der estnischen Literatur“ (2006), autorite kollektiivi „Eesti kirjanduslugu“ (2001) ning kunstiajalooost Sirje Helme ja Jaak Kangilaski „Lühike Eesti kunsti ajalugu“ ja 2005 ilmuma hakanud mitmeköiteline „Eesti kunsti ajalugu“. Ilmar Talve „Eesti kultuurilugu“ (2004) on kena ja terviklik ülevaade kultuuriajalooost.

Palju tööd veel tegemata

Üldkäsitlused toetuvad reeglina alusuuringutele. Viimase paarikümne aas-

Fragment taani kunstniku Christian August Lorentzeni maalist „Dannebrog“, millel kujutatud taanlaste ristilipu taevast langemist Lindanise lahingus 1219. Originaal asub Taani Riiklikus Kunstimuseumis.

FOTO ESTI AJALOOMUSEUMI ARHIIVIST

ta jooksul on ilmunud rida Eesti ajalugu puudutavaid teaduslikke monograafiaid. Näiteks keskaja, ärkamisaja ning 1930. aastate sündmuste kohta, eriti just koguteoste ja ajakirjade jaoks mõeldud artikleid. Neist paljud on teaduskonverentside materjalid, mis tutvustavad kõige värskemaid uurimusi ja värsked ning ka julgeid tõlgendusi, ehkki nad sageli kordavad iseennast.

Arusaadavalt pole 20. sajandi ajaloo osas olukord veel kaugelki rahuldav. Kuigi „esimese vabariigi“ – ja eriti 1939.–1940. aasta sündmuste kohta – on juba ilmunud palju uurimusi, eriti just teadusartikleid, on palju tööd veel tegemata. Rääkimata nõukogude perioodist aastatel 1944–1991. Huvitav avalööök on Mati Grafi uurimus „Kalevipoja kojutulek. 1978. aasta poliitilisest pööripäevast 1988. aasta suveräänsusdeklaratsioonini“ (2008). Seega on uurijatel ees pikk, aga põnev töö, enne kui äsja lõppenud eelmise sajandi Eesti ajalugu on rahuldavalt kaardistatud.

Uue iseseisvuse periood on kestnud alles nii vähe aega, et teaduskriitika pole seda loomulikult veel ette võtnud. Sellel

teemal on ilmunud vaid mõned memuaarid, mille eesmärk on teatud inimeste enda rolli ületähtsustamine iseseisvuse taastamise perioodil. Alusuuringute puudumise tõttu on ka käesolevas raamatus seda perioodi käsitletud peamiselt kroonika vormis.

On rõõmustav, et Eesti ajalugu käsitleva väliskirjanduse hulgas on ka huvitavaid venelaste (baltisakslastest, Nõukogude Liidu Balti laevastikust, Kremli poliitkasti Baltimaade suhtes) ja sakslaste (Saksa okupatsioon 1941–1944) uurimusi.

Iga peatüki jaoks koostatud kirjanduse nimekiri on valik selle raamatu kirjutamisel kasutatud kirjandusest. Nimekirjas on peaarhiv utel ja uuemapolsetel uurimustel, kuid nimekirjad viitavad ka vanematele uurimustele, mille need uuemad sageli põhinevad.

Eestlaste jaoks kohandatud ja täiendatud

„Eesti ajalugu“ ilmus soome keeles 2007. aasta juunis ja see osutus nii populaarseks, et poole aasta jooksul ilmus kolm trükki. Algselt kirjutasin ma selle raamatu soome lugejale, et Soome lahe

põhjalkdal mõistetak, mida kujutab endast pika Nõukogude okupatsiooni järel iseseisvuse taastanud lõunanaaber.

Eestikeelse tõlke jaoks vaatasin üle terve raamatu teksti ja kärpisin siit selliseid asju, mida on minu arust vaja lahti seletada ainult soomlastele. Ühtlasi olen lisanud sellist materjali, mille kohta eesti lugeja võib soovida rohkem teada. Olen teksti täiendanud 2007.–2009. aastal ilmunud uurimuste põhjal. Samuti olen parandanud mõningaid vigu, millele Soomes ja Eestis ilmunud kriitika tähelepanu juhtis.

Eesti ajalugu

Seppo Zetterberg
tõlkinud Helga
Laanpere, Erkki
Bahovski, Paul Kokla,
Maimu Berg
kujundanud Andres Tali
672 lk
köva köide, ümbrispaber

Eestlane 20. sajandi sõdades

MERIKE JÜRJO

Kogumikus „Eestlane – sõdur“ on kaks peategelast: eesti sõjamees ühel ja foto kui ajaloodokument teiselt poolt. Pean tunnistama, et ei oskagi päris täpselt öelda, kumb neist rohkem sundis raamatu tarbeks tuhandete sõjameeste ja tuhandete fotode hulgast valikuid tegema. Vahel üks, vahel teine. Aga fotodel ta just selline ongi – eesti sõjamees umbes saja aasta kestel.

20. sajand, millele kogumik keskendub, oli eestlastele erakordselt tähendusrikas. Seni võõrvõimudele allutatud rah-

vas oli eelnenud aegade kestel ikka olnud sunnitud oma poegi võõrastesse sõdadesse saatma. Ka 20. sajandil võitlesid eesti mehed Euroopas, sõdisid Aafrikas ja Aasias, kuid üle aastasade läksid nad jälle, relv käes, vaenlase vastu ka kodumaa pinnal. Nüüd, aastail 1918–1920, 1941 ja 1944, pidasid nad ennastalgavat võitlust oma riigi iseseisvuse eest.

Minu jaoks on alati olnud intrigeeriv küsimus, mida ja kui palju peab ajalooline foto ja sellega kaasnev tekst lugejale ütlema. Kas see peaks olema klassikalise uudisega sarnane kiretu vastus küsimustele: kes? kus? kellega? kuidas? millal? miks? Või peaks see hoopiski olema veidi emotsionaalsem,

fotol kujutatu tagamaid avav kirjeldus?

Kogumikus „Eestlane – sõdur“ intrigeeris teema paratamatult eelistama laimat vaadet, sest eesti meeste rannakud ja saatus sõjameestena osutusid ajas ja ruumis äärmiselt põnevaks. Lummatuna 1920.–1930. aastate keelepruugist, olen nii väljendites kui ka fraasides tuginenud paljuski ennesõjaaegsetele ajakirjadele Sõdur ja Kaitse Kodu!

Ag milline ta siis ikkagi oli, see eesti sõjamees? Vapper ja visa, kanget eesti jonni täis, kui oli vaja oma, Eesti asja ajada. Vähenõudlik, aga leidlik, kui olud enam ei võimaldanud. Iseseisev ja algatusvõimeline, kui käsk tuli täita. Väarikas ja sirgeseljaline, aga kaval, kui

oli vaja ellu jääda. Truu kaaslane, kui pidi sõprade eest seisma. Ja vahetevahel hulljulge, millest annavad märku nii mõnegi sõjamehega seotud uskumatud legendid.

Eestlane – sõdur

Estonian Man –
a Soldier
Merike Jürjo
kujundanud Angelika
Schneider
184 lk
köva köide, ümbrispaber

Ainult 31 aastat. Ainult üheksa hooaega

Kattend elulooraamatu eessõnast

Pärast Urmas Kibuspuu surma kutsus Reet Neimar ajakirjas Teater.Muusika.Kino (1985/11) oma põhjalikus järelehüüdes üles Urmase kolleege, et need võiksid nüüd hakata kirja panema omi mälestusi Urmasest. Ning küsis retooriliselt: kes hakkab neid koguma meie igapäeva non-stop'is?! Teda ennast kohustas pika ja põhjalikku esseed kirjutama „lisaks sõbratunnetele ka teatriajaloolase ja toimetaja amet”.

Essee ilmumisest (see on täielikult ka elulooraamatus olemas) on möödunud pea 25 aastat. Miks Kibuspuust pole varem midagi põhjalikku, teda ning tema loomingut koondavat ilmunud, ei oska öelda. Aeg teeb aga (mäletamisega) oma töö. Kui palju on selle raamatu sisu mõjutanud see, et ka neid „kirjapandud mälestusi” sõpradelt ja kolleegidelt pole, ei oska samuti öelda.

Kuid on iseenesestki mõistetav, ja seda kogesin ka Urmase kolleegidega rääkides, et aastakümnete tagant näitlejatöö peeneid nüansse ja muud taolist mäletada on äärmiselt raske või võimatu. Kuna Kibuspuu oli eriline inimene ja näitleja ning tema varajane surm mõjus selle võrra rõhuvamalt, on isegi arusaadav, miks tema tuttavatel-kaasaegsetel oli seda tööd võib-olla raskem ette võtta.

Kulgemise märgistamine

Raamat varalähkunud näitlejast Urmas Kibuspuust (1953–1985) on üldjoontes tavapärane isiku eluloo ja loomingu jäädvustus. Meelelahutuslike ja intervjuupõhiste elulooraamatute kõrval võib käesolev tunduda (kellelegi paraku, kellelegi õnneks) mõnevõrra akadeemilisena, milles rõhk pigem näitlejaisiksuse portreerimisel ja loomingulise kulgemise märgistamisel kui elu(viisi)de urgitemisel. Kui ka lugejale nii tundub, on kõik korras – selline rõhuasetus on ka raamatu autori-koostaja eesmärk olnud.

Tajugem raamatuse eelkõige kolme osa. Esimeses tutvume Urmase kujunemisega, jõujoontega, mis teda ümbritsevad lapsepõlves nii kodus kui ka koolis. Lähemalt vaatleme lavakunstikateedri VII lendu, mille olulisust Kibuspuu ja ka teatriloo kontekstis ei saa alahinnata.

Teises osas „Kips” (see on Kibuspuu tuntud hüüdnimi) on püütud visandada

Urmas Kibuspuu Jaan Tatikana Ago-Endrik Kerge telelavastuses „Kuulsuse narrid” 1982. aasta mais. FOTO HEIDI MAASIKMETS, ERR ARHIIV

portreed Urmas Kibuspuust kui inimesest, isiksusest ja näitlejast. /–/ Selle osa lahtikirjutamata jätmine on olnud eesmärgipärane, et edasi anda portreerijate mingeidki emotsioone, mis tuleksid portreeritavale kasuks ja lisaks raamatule mahlakust. Kaaslaste asjakohaseid meenutusi saame lugeda terve raamatu ulatuses. /–/ Põhimõtteliselt võib pärast esimese kahe osaga tutvumist (ainult) lihast ja luust inimeste iseloomustustest ja nende käikudest huvituv lugeja pidada raamatut läbiloetuks. Kuigi järgnevasse, kolmandasse ossa on paigutatud võib-olla raamatu olulisim ja väärtuslikem info, nimelt Urmase kirjad ja kirjakatked, on see osa küllaltki loomingspetsiifiline ja loodetavasti ka põhjalik näitleja loometeekonna vaadejäädvustus-kirjeldus-tutvustus.

Kolmas osa on selle jäädvustus, mida saab jäädvustada. On keeruline või isegi võimatu jumalalt saadud annet kirjeldada või sellest kirjutada. Küsimus on rentaablustes, Kibuspuu tegemistest on möödunud ikkagi 25–35 aastat. Sel põhjusel on tema lavatööde jäädvustamine meenutajate mälu ehk mäletamise tõttu

problemaatiline, ja see on ka normaalne. Sestap on arusaadavatel põhjustel raamatus vähem emotsioonide, näitlejameisterlikkuse kirjeldamist. /–/ See osa on jaotatud üheksasse peatükki ehk hooaega, sest just nii kaua jõudis Kibuspuu kutselise näitlejana tegutseda.

Vaatlen üheksat hooaega kronoloogiliselt, üheaegselt teatri-, tele- ja filmitööd, mõnevõrra ka esinemisi raadios ja „haltuuralavadel”. Näeme hämmastusega, kui palju jõudis Kibuspuu korda saata napi kümne aastaga. Ja paraku tuleb ka tõdeda, et mitte iga ettevõtmine polnud tema ande vääriline. Mõne lavastuse või teletöö nihkumisele eelmissse või järgmissse hooaega pole mõtet tähelepanu pöörata, oluline on üldine kronoloogiline kulgu. Kui selle osa läbimine tundub lugejale tempokas, siis on ka selle tundega kõik korras. Meeletu kiirusega kulges ka Kibuspuu.

Nagu juba mainitud, pean raamatu väärtuslikemaks osaks Urmase kirju. Tegemist on Urmase ja tema õe Merikese kirj vahetusega ning selle raamatuga seoses saame ainult õnnelikud olla, et Merike 1981. aastal Soome kolis ning

neil tekkis kirjavahetus. Avaldamiseks sobivad kirjad ja kirjalõigud valis välja Urmase õde ise, raamatus on need trükitud kursiivis.

/–/

Ain Lutsepp: „Lahkunud inimesi meenutades jääme tavaliselt kurvaks. Kibuspuu puhul ei peaks me aga kurvastama selle üle, et teda ei ole, vaid rõõmustama selle üle, kes ta oli, et ta oli olemas. Mõnede inimestega on niimoodi, et nende olemasolu on olnud sedavõrd oluline, et nende paljaks kiskumine on tänases päevas sobimatu. Aga oleks väga põnev, kui Urmas viibiks ise siin ja praegu. Võib-olla viibiki ja naerab oma naeru...”

Urmas Kibuspuu 31 aastat

Rait Avestik kujundanud
Andres Tali
328 lk
köva köide, ümbrispaber

„Videviku” mantlipärija eesti keeles

PRIIT PÕHJALA

Kunagise Põhja-Ameerika varemelt asub Panemi riik: särav pealinn Kapitoorium ja kaksteist seda ümbritsevat ringkonda. Kapitooriumi elanike oodatavaks meelelahutuseks on iga-aastased Näljamängud: ringkondadest loosi tahtel valitud laste võitlus elu ja surma peale ülisuurel areenil televisiooni otse-ees. Mängude võitmine tähendab kuulsust ja rikkust. Kaotamine tähendab kindlat surma.

Kuueteistaastane Katniss Everdeen ei satu Näljamängudele loosis. Ta osaleb võitluses vabatahtlikult, oma noore-

ma õe päästmiseks. Algul näib osalemine Katnissile surmaotsusena, aga ta on varemgi ohtudega kokku puutunud ja ellujäämistung on tal juba loomuses. Et mängu võita, peab ta hakkama tegema raskeid valikuid enese ja teiste heaolu ning elu ja armastuse vahel.

Nii võiks lühidalt kokku võtta tunustatud kirjaniku Suzanne Collinsi uue romaani triloogia „Näljamängud” esimese osa, mis kannab triloogiaga sama pealkirja. Romaani on ilmumisest alates saatnud erakordne menu: edetabelirekordid ja kirjandusauhinnad USA-s, ligi 40 keelde müüdüd tõlkimisõigused ning filmileping Lionsgate Entertainmentiga.

Lätis müüdi raamatut juba esimesel päeval ligi tuhat eksemplari – see on ühe keskmise raamatu kogutiraaž Eestis. Üks praegusaja armastatumaid fantaasiakirjanikke, „Videviku” romaani sarja autor Stephenie Meyer on „Näljamänge” nimetanud üheks kõige paremaks fantaasiaromaaniks läbi aegade. Õuduskirjanik Stephen King on Collinsit esile tõstnud kui võimekat prosaisti, kes oskab lugejat algusest lõpuni pinevil hoida ning kelle stiil on nauditavalt närvecriipiv ja hoogne, terav ja kibedalt humoorikas.

Suzanne Collins on oma triloogia esimesse osasse põiminud võrdses annuses seiklusi ja romantikat, otsides nende var-

jus vastust ka filosoofilisematele, inimlikust ja vägivalda puudutavatele küsimustele. Kuigi romaani tegevus toimub tulevikuriigis, võimaldavad need küsimused tõmmata ka ärevusttekitavaid paralleele kaasajaga.

Näljamängud
Suzanne Collins
tõlkinud
Evelin Schapel
304 lk
köva köide,
ümbrispaber

ilmunud

Ühes väikses veidras linnas

Aino Pervik illustreerinud Jüri Mildeberg kujundanud Dan Mikkin
84 lk

köva köide, värvitruk
Ühes väikses veidras linnas, mille nimi on NummiPea, elas paras hulk veidraid tüüpe ja tüübikesi. Parajalt veider oli isegi NummiPea linnapea, kelle nimi oli proua KummiPea. NummiPea linnas elavad näiteks härra LugemisHull, preili RõõmuRikkuja, härrad EtteVaatlik ja TahaVaatlik, Preili JuurdeVõtlik, härra PuuPea ning paljud teised. Kõik nad on omamoodi kentsakad – nagu inimesed ikka.

Jõulusalmik

koostanud Maire Eliste ja Mariel Marian Eliste illustreerinud Kirke Kangro kujundanud Kristel Sibul
248 lk

köva köide
Mahukas jõulusalmik koondab rohkem kui kahtsadat salmi ligikaudu sajalt armastatud autorilt. Salmid on jaotatud teemade kaupa ning räägivad jõuluoostusest, jõuludest, inglitest-haldjatest, päkapikkudest, talvest ja aastavahetusest. Kogumikus on esindatud nii esivanemate vanad kui ka tänapäevased, nii ilmalikud kui ka vaimulikud salmid. Salme on igale maitsele ja vanusele ning nende juures on ka viited nootidele ja heliplaatidele.

Mõistatus lossivaremetes

Reeli Reinaus sari „Tänapäeva noorsooromaan” sarja kujundanud Evelin Kasikov
232 lk

pehme köide lakkadega
Laura ja Taneli suvi vanavanemate juures töötab kujuneda üsna tavali-seks. Kuigi neil ei ole midagi selle vastu, et kahekesi ujumas käia ja marju korjata, on nad siiski rõõmsad, kui küllasse kolib uus poiss Marten. Korraga, enne kui lapsed jõuavad omavahel korralikult sõbruneda, kistakse nad seiklustesse, millesse on segatud kummitused, salaviinatigijad, mõistatuslik suvitaja, libaheoloogid, muinsuskaitstjad ja kadunud aare.

Kass Kriibik

Tiia Selli sari „Minu esimene raamat” illustreerinud Kadi Kurema kujundanud Dan Mikkin
184 lk

köva köide
Raamat räägib kass Kriibikust, kelle turvaline kodukassi põli saab otsa hetkel, mil ahnepäitsust kassipoeg Kriibik hüppab tänaval peatunud kalaautosse, et pisut maiustada. Auto juurde naasnud juht, kes kassipoega ei märka, lööb tagakuse pahaaimamatult kinni ning jätkab reisi. Nii algab kodukass Kriibiku põnev, ohtlik ja seiklusrikas elu. „Kass Kriibik” on teine lasteraamat, mis Tiia Selli on kirjutanud. Varem on tema sulest ilmunud „Neletriin ja Kapi-Kaarup”.

ilmunud

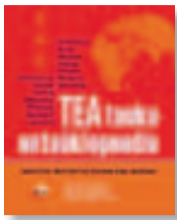
TEA tasku-entsüklopeedia

688 lk

köva köide

Ülevaatlik illustreeritud teatmeteos annab teavet Maa tekkimise ja arenemise kohta, käsitleb riike ja rahvaid, nende ajalugu, uskumusi ja heaolu. Tutvustab astronoomia, matemaatika, füüsika, keemia ja bioloogia ning kunsti põhitõdesid. Saame ka teada, milline on asjade, näiteks auto tungraua ja digikaamera tööpõhimõte.

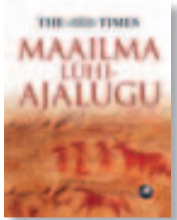
Teave on esitatud kergesti jälgitavas vormis, huvipakkuvat valdkonda on kerge leida lehekülje välisserva värvi järgi, mis ühtib sisukorras tooduga. Otsitava mõiste, riigi ja nähtuse leiab registri abil.

Maailma lühiajalugu

192 lk

köva köide

Raamat püüab oma 80 paarisleheküljel hõlmata inimkonna kogu ajalugu, alates esimeste inimeste tekkimisest kuni mitmekülgse ja keerulise nüüdismaailmani. Siin ei kajastata mitte niivõrd riikide ja rahvaste ajaloo üksikuid sündmusi, kui-võrd võimsaid hoovusi, mis haarasid paljusid rahvaid või isegi terveid maailmajagusi. Käsitlus püüab esitada ajalugu kui pidevat protsessi, võimaldades sellega paremini mõista meie tänapäeva. Olulisimad andmed ja suundumused on tehtud mõttele ja pilgule paremini haaratavaks teaberikastel kaartidel, teksti illustreerivad rohked tabelid ja üle 80 ajastatud tutvustava foto.

Maailma toiduained

Tasku-

entsüklopeedia

616 lk

köva köide

Käepärases formaadis asjalikult illustreeritud entsüklopeedia sisaldab kasulikke teavet enam kui tuhande nii Eestis tuntud kui ka võõrapärase toiduaine kohta. Värvikoodi abil kergesti eristatavates peatükkides kirjeldatakse toiduainete päritolu ja liike, toitainete sisaldust, antakse soovitusi ostmiseks, kasutamiseks ning säilitamiseks. See on praktiline abiline toidusõbrale nii kodus, kaupluses kui ka reisil, andes tuge ka tervislikuks toitumiseks ning toiduainetega seotud terviseriskide ennetamiseks.

Professionaalil aitab teos teadmisi täpsustada ning silmaringi avardada. Taskuentsüklopeedia on mugavalt kaasaskantavas formaadis järg populaarsele ning 2006.aasta parimaks Eesti tõlkekokaraamatuks tunnustatud „Maailma toiduainete entsüklopeediale“.

Eelajaloolise maailma atlas

Douglas Palmer

224 lk

köva köide

„Eelajaloolise maailma atlas“ on tüüpilise ajaraamendi atlaselise versioon, mis räägib sellest, kus miski oli, ja mitte niivõrd tänapäeva asukatest, kui-võrd mineviku hämmastavatest elukatest, kes asustasid Maad aegade koidikust alates. Mitmekülgne ja mahukas faktikogu selgitab geoloogiat, paleontoloogiat ja stratigraafiat alustõdesid, annab ülevaate „Maa teaduse“ arenguloost ja arendajatest viimase 200 aasta jooksul.

„TEA e-Entsüklopeedias“ sisalduvad kõigi seni ilmunud köidete artiklid. Novembrikuu jooksul lisatakse ka suurem osa neljanda köite materjalist.

ILLUSTRATSIOON ERVIN BERNHARDT.

Entsüklopeedia neljanda köite ilmumise eel

LINDA POOL

Iga teatmeteost kavandama hakates seisab selle koostaja probleemi ees, millisel kujul kujutluses juba piirjooni omandama hakanud teos lugejani viia ja kes selle lugeja olla võiks. Vaidlesime meiegi selle üle, kas iga artikkel peaks olema nn tavalugejale sada protsenti mõistetav, ja kui ei ole, kas me siis peaksime selle välja jätma või seda mugandama. Teiselt poolt, kes on see müütiline tavalugeja, kas me temale orienteerudes ei vaesest teost ega peleta eemale haritud, spetsiifilist teavet otsivat inimest? Tõenäoliselt saadavad sedalaadi vaidlused toimetamisprotsessi lõpuni välja.

Kergemini leitav info

Kuna Eestis on entsüklopeediaid välja antud varemgi, siis vaatasime uut teost kavandades silmanurgast ka eelmiste väljaannete poole. Võtsime oma teose puhul eesmärgiks koostada lugejale rohkem lugemisrõõmu pakkuv teos ja lubasime endale, et pühendame rohkem tähelepanu sellele, et info oleks kergesti kätteleitav ja kujundlikult esitatud.

Nagu entsüklopeedia lugeja on täheldanud, on osa artikleid harjumuspärasest pikemad, nad on liigendatud, neis on pealkirjastatud nii peatükid kui ka väiksemad omaette lõigud (vaata abielu, aeg, animatsioon, alalisvool, antiikfilosoofia, riikide artiklid). Näitena võiks vaadata artiklit „aeg“. See hõlmab harilikult eraldi esitatavaid artikleid – päikesel, tähe-, aatomi- jmt aeg, ajavööndid, kuupäevaraaja, aja mõõtmine. Selliselt kokkupõimituna saab aga valdkonnaga vähem kursis olev lu-

geja ajast terviklikuma ülevaate ja taustsüsteemi olemasolu korral on spetsiifilisi mõisteid (näiteks efemeridiaega) kergem määratleda. Kõik olulisemad artiklites käsitletud terminid kajastuvad registris. Sinna on koondatud ka kõik isikunimed, mis köites ette on tulnud.

Illustreeriva materjali suur osatähtsus

Esimesel hetkel võib tunduda, et valdade artiklitele on raisatud ülearu palju ruumi, kuid neilt lehekülgedelt saab lugeja väikese vaevaga teada, kus mingi vald asub, millised on tema lipp ja vapp, millised teed valda läbivad, kui suur on sealne asustustihedus, milline on vanuseline koosseis ja kui palju elanikke on igas valla külas (neid andmeid värskendatakse e-versioonis korra aastas).

Samasugusest ruumi „raiskamisest“ võib rääkida ka riikide ja maailmajagude artiklite puhul, neis on illustreeriva materjali osatähtsus samuti väga suur – 40% artikli üldmahust. Riikide puhul oleme pööranud tavapärasest rohkem tähelepanu inimesele (rahvastikule). Iga riigi artikli päist ilmestab sellele riigile iseloomuliku maastiku või linnapildi taustal selle elaniku portree. Riigi demograafilisest olukorrast annavad aga üksikasjaliku ülevaate rahvastiku peatükis toodud rohked graafikud ja tabelid.

Nutikad värvilahendused

Üsna palju ruumi on võtnud raamatus see, et loomingulise isiku artikli puhul oleme peale isiku portree lisanud ka tema loomingu näite. Raamatus on loomingu kohta esitatud ainult üks näide, aga e-versioonis on neid juba ohtrasti, sh kunstnike ateljeede sisevaated jms. Lugejale peaks olema meelepärane ka see, et oleme püüdnud illustreerida iga

taime- ja loomaartiklit ning taimede puhul oleme neile iseloomuliku osa andnud suurendatult.

Peale registri olemasolu peaksid teabe leitavust hõlbustama ka teksti värvilahendused. Kui lugeja tahab mingil hetkel saada mingist valdkonnast või artiklist kiirülevaate, võib ta lugeda läbi ainult artikli esimese lõigu. Oleme artiklid üles ehitanud selliselt, et iga (nii pika kui ka lühikese) artikli esimene lõik võtab lühidalt kokku kogu artikli sisu (see lõik on e-versioonis kasutatav vabavarana).

Lugejad annavad väärt nõu

Mõnes osas on entsüklopeedia ülesehitust mõjutanud ka lugejad. Näiteks helistas kirjastusse mitu korda üks mees-lugeja ja tegi ettepanekuid, mida me oleme ka arvesse võtnud, nimelt soovitas ta seda, et riigi artiklist võiks selguda, kui suurt ohtu kujutab see riik oma relvajõudude poolest ülejäänud maailmale. Samuti oli tal ettepanek, et võiksime riikide puhul esitada elektriijaamade kaardi, millelt ilmneks, kuidas need (sh tuumajaamad) riigi territooriumil on paigutatud. Oleme otsustanud sellise kaardi koostada suuremate riikide kohta (vaata Ameerika Ühendriigid, II köide, lk 76), kusjuures mingil moel toome kindlasti ära ka Läänemerd ümbritsevate tuumajaamade paiknemise.

Mahukas materjal „e-Entsüklopeedias“

Käesoleva entsüklopeedia kavandatud tekstimaht on 1750 autoripoo (70 miljonit täheruumi; võrdluseks: ENE/EE 10 köidet hõlmavad tuhat autoripoo). Märksõnade arv peaks jääma 50 000 ja 60 000 vahele. Muidugi ei ütle märksõnade arv üheselt midagi, sest „TEA entsüklopeedia“ igas köites võtavad u 15 artiklit enda alla veerandi

köite mahust (seni avaldatuist on pikim Ameerika Ühendriikide artikkel, see hõlmab 48 lehekülge). Mis puudutab erialadevahelist jaotust, siis esimeses kolmes köites on domineerinud geograafia, edaspidi suuname selle valdkonna vähem lugejahuvi pakkuvad artiklid e-versiooni.

Väga mahukat ajaloo-osa pole esialgu kavatsus kärelda hakata. Oleme kaalunud veidi lühendada ja vähendada raamatus avaldatavaid biograafiaartikleid. Lugeja ei kaota teabest aga midagi, sest kõik raamatust välja jäänud artiklid saab ta täies ulatuses (ja ohtramini illustreerituna) kätte e-versioonist. Teadus- ja tehnikaartikleid on kavandatud sellises mahus, et pärast kogu teose valmimist peaks nii keskharidusega kui ka kõrgharidusega lugeja saama kätte kogu teda huvitava valdkonna põhiteabe. Oleme kavandanud e-versioonis olevaid artikleid tulevikus valdkonnade kaupa värskendada ja täiendada.

„e-Entsüklopeedia“ nädal aega tasuta avatud

„TEA e-Entsüklopeediasse“ lisame terve novembrikuu jooksul uusi artikleid ning novembri lõpuks avaldatakse seal suurem osa 4. köitesse mahtunud artiklitest. Tavapäraselt täiendame kõiki Eestis puudutavaid artikleid multimeediamaterjaliga.

Novembri lõpus avame „TEA e-Entsüklopeedia“ täisversiooni taas kõikidele entsüklopeediahuvilistele tasuta tutvumiseks ning loodame seeläbi saada hulganisti tagasisidet ka neilt lugejalt, kes seni „TEA Entsüklopeediaga“ veel tutvust pole teinud. „e-Entsüklopeedia“ jääb avatuks terveks nädalaks. Täiendavat infot leiab „e-Entsüklopeedia“ avalehelt www.ents.ee.

Hariv ja hõlbustav laste- ja noorteentsüklopeedia

SIGRID MALLENE
klassiõpetaja

Paljud keskealised ja vanemad inimesed mäletavad tänini, kuidas 1983. aasta niiskel märtsiõhtul kogunes raamatukaupluste uste taha pikk vonklev inimuss. Kirjastus Valgus andis välja õpilastele mõeldud teatmeteose ENEKE esimese osa ja vormistas tellimusi järgmisele kolmele osale. Kuigi 5.–8. klassi õpilastele mõeldud 9000 märksõna sisaldava neljaköitelise teatmeteose trükiarv küündis koguni 75 000 eksemplarini, ei jätkunud seda kahjuks kõigile soovijale. Kogu teatmeteose kättesaamine võttis toona mitu aastat.

Ja ehkki ENEKE-se neli köidet on paljude aastate jooksul olnud minu asendamatu abimees ning paljudes kodus ja koolides on punakaaneline teatmeteos kasutusel siiani, tarvitseb tema „parim enne” kehtivusaaja lõppemisest veendumiseks avada esikaas: maailma riikide seas torkavad silma riigid, mis ammu nime vahetanud, samuti panevad kohati lõbusalt muigama artiklid, mis on kirjutatud toonast valitsevast ideoloogiast lähtudes. Sestap saigi kodus vana teatmeteos väärrikat vana-duspõlve pidama tõstetud ning tema asemele oli viimane aeg osta tänapäevane laste- ja noorteentsüklopeedia.

Lihne ja kasutajasõbralik ülesehitus

2008. aastal ilmunud TEA laste- ja noorteentsüklopeedia põhineb tuntud Hispaania kirjastuse Everest entsüklopeedial ja seda on Eestit käsitleva ja Eesti jaoks olulise originaalmaterjaliga täiendanud ligi veerandsada omal alal hinnatud Eesti spetsialisti.

Paljud lapsevanemad võivad küsida, miks osta koju entsüklopeedia, kui internet on täis rohket infot. Tänapäeval pööratakse koolis järjest enam tähelepanu õpilase iseseisvale tööle: materjali otsimisele referaatideks ja uurimistöödeks. TEA laste- ja noorteentsüklopeedia on õppurile seejuures sobiv ja tänuväärset vajalik abiline.

TEA laste- ja noorteentsüklopeedia kolm köidet ja arvutiversioon pakuvad põnevust nii suurtele kui ka väikestele. FOTO KALEV TOMINGAS

Nelja köidet käe otsas koju tuua võib küll raske olla, aga entsüklopeedia kaal on sellest saadavate teadmiste hulka arvestades igati õigustatud. Raamatutarja ülesehitus on loogiline – märksõnad on esitatud tähestikulises järjekorras, artikli sisust annab aimu ka ikooni artikli päises. Teksti illustreerivad rohked joonised, fotod, kaardid ja skeemid. Õpilastel lihtsustab entsüklopeedia artiklite lugemist lühendite vähesus, kasutatud lühendite loendi leiab iga köite lõpust. Lustlikuks teevad teatmeteose lugemise rubriigid „Kas sa tead?”. Neis antakse teema kohta lugejale üllatavaid fakte ning need aitavad muuta faktipõhist teatmeteost põnevaks lugemiseks.

Arvutiversioon DVDl ja CD-ROMil

Koolilapsele, aga miks mitte ka täiskas-

vanud kasutajale, meeldib ilmselt kõige enam entsüklopeedia neljas köide. Raamatu avamisel selgub, et tegemist on siiski teatmeteose arvutiversiooniga. DVDl ja CD-ROMidel leiduva materjali arvutisse laadimine võtab aega mõned minutid, kuid lisab entsüklopeediale oluliselt lisaväärtust. Seal leiab kõigis kolmes köites sisalduva teabe, lisatud on helisalvestised, panoraampildid, katked animafilmidest, digitaalsed maa-kaardid, erinevad videopildid ja animeeritud õppevahendid.

Näiteks võib tutvuda käbliku, meri-riski, kuldnoka ja paljude teiste meile tuttavate lindude lauluga, selgitusi annab helindil zooloog ja loodusmees Fred Jüssi. Nii nagu paberkaandjal, on ka e-entsüklopeedias teave loomade, taimede, teaduse, spordi, erinevate riikide ja linnade, tehnika, kunsti, ajaloo, religiooni ja müütoloogia jpm kohta. Ar-

tikle all olevad lingid viitavad internetiadressidele, kust asjahuviline võib leida veelgi lisamaterjali.

„Virtuaalne maailm” pakub põnevaid ülesandeid

Kõige mängulisemalt hariv on viies CD-ROM, mis kannab pealkirja „Virtuaalne maailm”. See on digitaalne maailmaatlas, mille abil saab oma teadmisi interaktiivsete ülesannete kaudu kontrollida või ise ülesandeid luua. Selles maailmas saab kokku panna erinevate maailmajagude kaardipuslet, leida kaardistamisel tehtud vigu või parandada segi paisatud kohanimed, lahendada ristõnu, panna oma teadmisi proovile viktoriinis või leida täheruutudest jõgesid, riike, linnu. Lastele arvutimängud meeldivad, miks mitte anda võimalust mängida harivaid ning teadmisi andvaid mängu!

Sada säravat ideed kogu perele

ANN ARUVEE

Kas oled mõelnud, et sel aastal võiksid jõulud olla teistsugused? Ehkki jõulupühad on kantud traditsioonide hõngust ja me armastame seda, mis sinna juurde ikka kuulunud on – perega koosolemist, valget lund ja piparkookide –, võiks see kõik olla veel sada korda erilisem ja toredam! Ei pea ju igal aastal jõlueelsetel päevadel kirevatel osturallidel trügima ning kaldeid ja isikupäratuid kingitusi ostma, kui pereliikmete loovus ja osavad näpud mitmeid imesid korda võivad saata. Kõige toredam on saada isetehtud kingitus, saata omatehtud kaart ja pakkuda külalistele koos lastega valmistatud küpsiseid ja piparkooke. Tore on näha kingisaaja näol rõõmu kingitusest, mida tehes oled mõelnud just talle.

Põnevat igaks jõulukuu päevaks

„Meie pere jõuluraamatust” leiab üle saja toredea idee 24 jõuluootuse päevaks, mis muudavad detsembrikuu eriliseks ja meeldejäävaks. Iga päeva kohta on pakutud üks retsept, kingiidee, jõululuuletus, vahva salm jõulukaardile kirjutamiseks ja soovitus perele koos tegutmiseks. Raamatu koostamisel on arvestatud, et selle järgi saab toredalt aega veeta kogu pere – tegevust leidub nii paariaastasele pisipõnnile kui vanaemale-vanaisale. Valitud retseptide järgi kiiresti valmivad road on lihtsad ja lastele sobivad.

Mõni teada-tuntud retsept on esitatud väikese muudatuse või krutskiga (näiteks saab Kass Arturi kooki teha ka kamapallidega). Kingiideid on nii keerulisemaid kui ka väga lihtsaid, mida võib ka pere kõige pisematega katseta-

da (nt näpujälgedega päkapiku jõulukaardid). Väga kasulik on jõulukaardile sobivate salvide rubriik. Selle asemel, et kirjutada lihtsalt „häid jõule ja head uut aastat”, on hoopis toredam kirjutada näiteks nii:

Ühe päkapiku saadan sinu akna taha, palju armastust ja rõõmu jätab sulle maha. Peoga puistab edu ja kamaluga õnne, soovib, et sul hinges oleks helge jõulutunne.

Eesti autorite koostatud

Raamatu on koostanud eesti autorid. Käsitöö osa meisterdused on välja mõelnud lasteaiatõpetaja Merle Nurms. Toitude retseptid on valinud ja osalt ise koostanud Elina Sildre, kellel on ka tore kokandusblogi. Jõululuuletused ja salmid on kirjutanud Merilin Seppel, kes on varem avaldanud mõned jutud Tähekeses ja ka raamatus „Siis kui sajab päkapikke”. Kõik luuletused ja sal-

mid on seni avaldamata, nii et kui jõuluvanale mõni Merilini vahva luuletus lugeda, siis võib kindel olla, et jõuluvanale kuulub seda esimest korda.

„Meie pere jõuluraamat” võiks olla juba detsembrikuu esimestest päevadest peale iga pere lahutamatu kaaslane. Lastele meeldib väga kõõgis abiks olla, meisterdada ja kingitusi pakkida, kindlasti pakub raamat palju toredaid ideid ja tegutsemisrõõmu ka emale-isale ning vanaemale-vanaisale.

Meie pere jõuluraamat
koostanud
Merilin Seppel, Merle Nurms, Elina Sildre
112 lk, kõva köide

ilmunud

Lapse terviseentsüklopeedia

Peter Abrahams

256 lk

kõva köide

Kõige tänapäevasem ja asjatundlikum

ülevaade lapse

arengust ja tema arendamisest,

lapse eest hoolitsemisest ning

lapseas ette tulevatest haigustest ja

haiguslikest seisunditest:

- lihtne ja ülevaatlik käsitlus sümptomite ja haigustekitajatest
- praktilised nõuanded haiguste äratundmiseks, ennetamiseks ja raviks
- üle 1000 värvifoto ja illustratsiooni
- selge ülesehitus ja põhjalik indeks
- konsultantideks on tuntud Eesti arstid.

Pere terviseentsüklopeedia

Peter Abrahams

264 lk

kõva köide

Koostöös ülemaailmselt tunnustatud Briti

teatmekirjastusega Amber Books väl-

ja antud „Pere terviseentsüklopeedia”

on suureformaadiline teatmeteos, mis

peaks olema igas kodus, kus hoolitakse

oma pere ja enda tervises.

Kõige tänapäevasem ja asjatundlikum

ülevaade 120 enamlevinud

haigusest ja haiguslikest seisundist:

- lihtne ja ülevaatlik käsitlus sümptomite ja haigustekitajatest
- praktilised nõuanded haiguste äratundmiseks, ennetamiseks ja raviks
- üle 1000 värvifoto ja illustratsiooni
- selge ülesehitus ja põhjalik indeks
- konsultantideks tuntud Eesti arstid.

Eakate terviseentsüklopeedia

Peter Abrahams

176 lk

kõva köide

Kõige tänapäevasem ja asjatundlikum

teatmeteos eakate

tervise:

- levinumad haigused
- praktilised nõuanded haiguste äratundmiseks, ennetamiseks ja raviks
- järg populaarsele „Pere terviseentsüklopeediale” ja „Lapse terviseentsüklopeediale”
- üle 600 värvifoto ja illustratsiooni
- selge ülesehitus ja põhjalik indeks
- konsultantideks on tuntud Eesti arstid
- esmatrükk Suurbritannias 2009.

Kas TEAte?

Koostöös Amber Booksiga on TEA Kirjastus välja andnud kolm terviseentsüklopeediat: „Pere terviseentsüklopeedia”, „Lapse terviseentsüklopeedia” ja „Eakate terviseentsüklopeedia”.

Mitu Eesti arsti on olnud konsultantideks nende raamatute tõlkimise juures?

1) 11

2) 31

3) 51

Valige õige vastusevariant ja saatke see TEA Kirjastusse meiliga raamat@tea.ee või postiga: Liivalaia 28, Tallinn 10118. Õigesti vastanute vahel loosime välja kolm „Maailma toiduanete taskuentsüklopeediat”. Õige vastus oktoobrikuu küsimusele: koolisõnastike sarja kümnenda raamatuna ilmus eesti-prantsuse koolisõnastik.

ilmunud

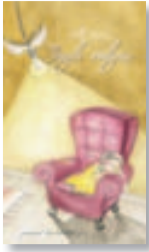
Ingli Valgus

Hille Karm

72 lk

kõva köide

„Ingli valgus” on Hille Karmi kogupereraamat viieaastasest tüdrukust, kelle nimi on Engel. Väike Engel kardab pimedust. Pimedusehirmust ülesaamiseks soovib vanaema hakata koguma valguspilte. Engel hakkabki pilte koguma ja aasta jooksul saab ta nendest endale päris oma valguse. See on temaga alati ja igal pool, ükskõik kuhu ta läheb.

Lohe Lembitu lood

Grethe Rõõm

124 lk

kõva köide

„Lohe Lembitu lood. Pahandus Ööbikuorus” on Grethe Rõõmu lustakas lasteraamat, kus tegutsevad maailma väikseim lohe Lembit, nelja-aastane valgepäine poiss Emil, tema suur õde Sandra ja nende lähedased. Sobib nii väikestele kui ka suurtele sooja südamega inimestele, kes otsivad põnevat ja kaasahaaravat lugemist.

ilmumas

Elle Kull. Unes ja ilmsi

Hille Karm

218 lk

kõva köide

Ema. Abikaasa. Erakordselt ilus inimene. Näitleja. Ukuaru Minna. UNICEFi Eesti Rahvuskomitee president. Riigikogu X koosseisu liige. MTÜ Heategevuskeskus juht. Taas Riigikogu liige. Osa neist rollidest on teatrist, osa eluteatrist. „Ükski neist pole kõige tähtsam,” raputab Elle pead. „Need on, mis välja paistavad. MISKI MUU on peamine.” Mis on peamine Elle Kulli elus? Vastuse annab ajakirja Eesti Naine eluloosarja järjekordne raamat.

Nigella ekspress

Nigella Lawson

392 lk

kõva köide

Nigella on lõpuks Eesti raamatulettidel! Kõikidel armastatud telekoka austajatel on nüüd ainulaadne võimalus soetada tema sulest ilmunud kokaraamat eesti keeles. Nigella deviis on lihtne: minimaalne stress maksimaalse naudinguni. Kiirtoit ei ole pärast Nigella ekspresstoitude raamatut enam endine: tema road ei ole ial liiga lihtsad ega igavad, kuid on alati kergesti ja kiiresti tehtavad ning maitsvad. „Nigella ekspress” sisaldab suurepäraseid retsepte, leidlikke lihtsustusi, vahvaid aegasäästvaid ideid ja mõnusat meelelahutust.

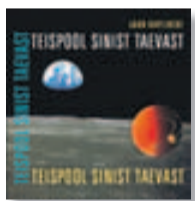

Teispool sinist taevast

Jaan Kaplinski

160 lk, kõva köide

Jaan Kaplinski kirjutatud taevaraamat pole paljudele üllatusena mitte ilukirjandus, vaid populaarteadus. Jaan Kaplinski saatesõnadest oma raamatule: „Iga lugeja pole kirjanik, iga kirjanik on aga lugeja. Kirjanikuna olen kirjutanud põhiliselt ilukirjandust. Lugejana aga olen lapsest saadik pidanud eriti lugu populaarteadusest. Oma lastelegi olen vist rohkem rääkinud loodusest ja teadusest kui ilukirjandusest, nii on mu kahest vanemast pojast saanud teadlased.”

Vene köök

Maria Zaštšerinski,

Roman Zaštšerinski,

Igor Andrejev

160 lk

kõva köide

„Vene köök” on esimene raamat uuest, rahvuskööke tutvustavast sarjast. Selles raamatus teeme süütsi tutvust vene kokkõõgi saladustega, kus katlad vaarivad liisaks pelmeenidele hõrku pardisuppi, lambaraguud ja vareenikuid, ahjus küpsevad maksapirukad või Napoleoni kook ja palju-palju muud. Roman Zaštšerinski ja Igor Andrejev on igapäevaelus restoranide peakokad, vanaema käe all aga valmistavad meile oma lapseõlvemaitseid.

Kauin Eesti kodud

Malle Pajula,

Eva Toome

100 lk

kõva köide

Raamat viib meid külla 43 koju, näidates kahe viimase aasta eestimaist kodukujundust ning pakkudes nutikaid lahendusi. Eesti kodu on huvitav: idamaisest muinasjutust kolmekümnendate retro või Muhu-mustriliste kappideni – mida kõike siin ei kohta! Sekka palju isetegemist, häid leide ja nippe. Aina vaata ja imesta!

Krista Kilvet. Peegelpilgus

Kertu Saks

208 lk

kõva köide

Raamat raadiohääle, poliitika ja diplomaadi Krista Kilveti (1946–2009) ning tema tütre mälestustest perest, kodust, tööst ja pürgimustest. Vestlusi emast ja emaga ilmestavad fotod, kirjad ja dokumendid perearhiivist.

Ingli kübaratrikk

Kerttu Soans

Martti ja

kuldtiib

Tiia Kõnussaar

72 lk, kõva köide

Kerttu Soans on kahe tütre ema, Tiia Kõnussaar kahe poja ema ja see – kahe kaanega raamat – kahe ema sõpruse viil. Ühel raamatupolel saame tuttavaks 7-aastase tüdrukuga, kelle nimi on Ingrid ja kes sõidab lennujaama kohvikus lennukiga ning kelle suurim soov on saada endale lemmikloom. Teisel raamatupolel tutvume 7-aastase Marttiga, kes on täpselt selline nagu üks tore poiss võiks olla ja kes üle kõige igatseb endale päris oma draakonit. Värviliste ja lõbusate piltidega raamat, mis sobib lugemiseks nii tüdrukutele kui ka poistele.

Imeline autobuss

Ellen Niit

16 lk

kõva köide

Armastatud lastekirjaniku Ellen Niidu luuleraamat räägib loo vabrikust plehku pistnud väikesest autobussist ja väikesest Jussist, kellel mõlemal on vaja veel veidi kasvada ja õppida. „Kui on mängus kraps inimlaps või bussilaps, siis tal õige hing on sees ja tust saabki õige mees.”

„Kirjutamine on hea võimalus inimeste ja nähtuste sügavam olemus enda jaoks selgemaks mõelda,” lausub kirjanik Aita Kivi.

FOTO KRISTJAN LEPP

Kirg ja kohusetunne

Küsitlenud MARGE KASK

Aita Kivi äsjailmunud proosakogu „17 avameelset naist” tegelased on valdavalt kolmekümne- ja neljakümneaastased naised, kes silmitsi valikuga: kas kirg või kohusetunne?

Sa oled ilukirjandust kirjutanud kakskümmend seitse aastat. See raamat oli sinu jaoks juba üheteistkümnend. Miks sa kirjutad?

Kirjutamine on hea võimalus inimeste ja nähtuste sügavam olemus enda jaoks selgemaks mõelda, saavutada parem tasakaal nii iseenda kui ka ümbritseva maailmaga. Aeg-ajalt on oluline, et igapäevase asjaliku tegelikku kõrval toimiks vähemalt teadvuses veel mingi teine tasand. Loominguga tegelemine aitab vältida elu muutumist ülearu argiseks.

Kui kirjutamine ajakirjanduse tarbeks on minu jaoks töö, siis ilukirjandus on tegevus vabast tahtest. Muidugi on olnud olukordi, mil ka tööväliselt pidin mitte millestki midagi looma niiole da aja peale – näiteks seriaali „Kired” stsenaariumi või mõne järjejutu kirjutades –, aga see ei kajastu praegu ilmunud raamatus.

Kellele sa kirjutad?

Esialgu ikka ja alati iseendale, mitte abstraktse lugeja peale mõeldes. Hiljem, kirjutatu ilmudes, on päris paljud naised nentunud, et mõni lugu on aidanud neil iseendast paremini aru saada. Ja mehed on väitnud, et loetu aitas neil oma naist mõista... Ühel või teisel viisil on ju paljud inimesed kogenud, mida tähendab siseheitlus kire ja kohusetun-

de vahel.

Enamik raamatus „17 avameelset naist” sisalduvast kahekümnest loost kirjutasin kolmekümne-kolmekümne kolme aastases, vanuses, mil soolisuse surve on äärmiselt suur. Üsna mitu naist, kes praegu kolmekümne-aastaselt eluaastates, on öelnud, et avastasid mind enda jaoks autorina just nüüd, äsjailmunud raamatut lugedes. Kuigi elu-olu on vahepeal kõvasti muutunud ja tänu elektrooniliste sidevahendite levikule ka üksinduse mõiste oluliselt teisenenud.

Miks valisid oma uude raamatusse just need lood?

Varem ilmuinud valisin need, mis mulle endale rohkem meeldisid. Nii mõnegi teksti puhul oli tunne: kas tõesti mina olen selle kirjutanud? Mõnel juhul polnud isegi tegevuse areng täpselt meele. Viimastel aastatel olen aga nii vähe lühiproosat kirjutanud, et uuemate novellide puhul väga suurt valikuvõimalust ei tekkinudki. Püüdsin järjestada novellid ja lühijutud nii, et neid vahetextidega sidudes moodustuks omalaadne tervik.

Mis sind ennast nende lugudega seob?

On need väljamõeldud või elust enesest?

On nii väljamõeldud kui ka elust enesest inspireeritud – viimased muutuvad kirjutamise käigus küll alati oluliselt. Erilise lustiga lugesin raamatut koostades üle lugu, milles kolmekümnesena olin kujutlenud paarkümne aastat vanema naise mõttemaailma.

Ja tõdesin hääminguga, et küpsete hoiakute, ihaldusväärse meelerahu ja üksinda olemise oskuse poolest paigutaksin selle raamatu-daami ikka veel endast mitukümmend aastat ettepoole. Ik-

ka veel kättesaamatusse kaugusse. Ma tunnen jätkuvalt pisut suuremat lähedust oma kunagise kirjutaja-minaga kui selle auväärse tegelase väarikate seisukohtadega...

Milline tegelane või lugu on sulle endale südamelähedasim?

Mitte ükski – või siis kõik. Kirjutamise käigus on mingi lähedus kujutatavatega paratamatu – aga see ei tähenda, et kõik tegelased, ka mitte need, keda kujutan minaisikus, mulle tingimusteta meeldiksid. Olen nende enesekeskust ju teadlikult võimendanud, et seeläbi mingile probleemile keskenduda. Aga ma usun, et suudan mõista kõiki oma naistegelasi.

Kas saatuslik ettemääratus või lihtsalt tobe juhus?

On sel vahet, kui me teaksime, kumb? Ettepoole vaadates kindlasti on – saatu- sele ju ei sõandata vastu hakata, juhus- tele küll. Tagasi vaadates on senise saatusmustrilise põnevaimad kohad pealtnäha juhuslike seikade ja kohtumiste kudum. Tegelikult lubasime need juhused oma ellu aga vaid seetõ- tu, et olime nende tulekuks seesmiselt valmis.

17 avameelset naist

Aita Kivi

224 lk

kõva köide

Eesti sõjameestest Teises maailmasõjas

MART LÄTTE

Eesti Sõjamuuseumi teadur

Teine maailmasõda on intrigeeriv teema ning selleteemalist kirjandust ilmub Eestis väga palju. Hiljuti jõudis huvilisteni mahukas teos tollest ajaperiодidist. Mart Laar on hakama saanud suure tööga ning pannud kokku paksu fotoalbumi „Eesti sõdur II maailmasõjas”, mis on igati loogiline jätk 2008. aastal ilmunud samalaadsele raamatule „Eesti Leegion sõnas ja pildis”. Nagu autor on ise ka maininud, sai käesoleva teose ilmumine just tõuke eelmisest, mille ilmumise järel paljud inimesed autoriga kontakti võtsid ja uut huvitavat materjali pakkusid.

Hea ülevaade eri teemadest

„Eesti sõdur II maailmasõjas” on paks fotoalbum, mis koosneb Trivimi Velliste ja Ülo Tamre saatesõnadest, autori sisese juhatausest, mis annab ülevaate Eestist Teises maailmasõjas ja eri alateemasid puudutavatest peatükkidest. Iga peatükk algab lühikese ajaloolise ülevaatega ja järgneb põnev fotomaterjal. Peatükid annavad ülevaate eri teemadest sõjaeelsest kaitseväest kuni eesti üksusteni sõjajärgses USA armees, puudutades eri riikide sõjavägesid ja väelike, kus eestlased sõja ajal võitlesid.

Lõpus on toodud fotode allikad, isikunimed register ning sõjaajaloo huvilistele valik kirjandust teemaga põhjalikumaks tutvumiseks. Raamat on paralleelselt eesti ja inglise keeles. Samuti on raamatuga kaasas ka CD-plaat eesti sõdurite lauludega II maailmasõja päevilt.

Mitte vaid fotod

Kuigi tegemist on peamiselt fotoalbumiga, tuleb positiivse küljena veel välja tuua, et ei ole piiratud ainult fotodega. Lugeja saab tutvuda ka ajastukohaste lendlehtede, plakatiite, kirjade, dokumentide ja isegi paari ülekuulamisprotokolliga, samuti eesti üksuste eraldusmärkidega. Siinkirjutaja arvates on väga

184. julgestusgrupi laulu- ja pillimehed. 1942

hea ka see, et raamatus on ka materjali Nõukogude poolel võidelnutest. Kirjandust, mis puudutab Saksa poolel sõiduid, on Eestis ilmunud palju rohkem.

Vaidleksin pisut vastu Trivimi Velliste, kes eessõnas muuhulgas õigustab Baaside lepingu sõlmimist Pätsi ja Laidoneri poolt ja väidab, et kõik tolla sed Eesti poliitikud, eesotsas Jaan Tõnissoniga olid selle sõlmimise poolt. Lisaks sellele versioonile olen kuulnud ka vastupidist lugu sellest, et Tõnisson olevat just lepingu vastu olnud ja nõudnud vastuhakku, kasvõi paari paugu tulistamist, et ei jääks muljet nagu oleks Eesti Nõukogude baasidega vabatahtlikult nõustunud, aga see on teine teema.

Üldiselt võib öelda, et tegemist on igati väärt trükisega, mis peaks olema iga Eesti ajaloo huvilise riulis. Samuti on kiiduväärt see, et raamat pole ainult eestikeelne ja ka meie keele mitteoskaja saab tutvuda meie keerulise lähiajaloo. Jääb üle ainult autorile jõudu soovida järgmiste teoste kokkupanemiseks.

Eesti sõdur II maailmasõjas
koostanud
Mart Laar
kõva köide
480 lk

Raamatu „Eesti sõdur II maailmasõjas” juurde kuulub, kuid on ka eraldi saadaval plaat II maailmasõja aegsete sõdurilauludega. Plaadil on katkendid filmist „Inimesed sõdurisinelis” ja 27 lugu, millest kaheksa on plaadistatud esmakordselt. Laule esitavad Põldsepp ja pojad, Untsakad ja Lindpriid. Iga loo juures on väike selgitus selle tausta kohta.

Eesti maalikunstiklassika kalendrikaante vahel

TIJU TALVISTU

1. oktoobril 1919, seega 90 aastat tagasi avas Tartus ukseid legendaarne kunstikool Pallas. Kirjastuse Grenader 2010. aasta kalender toob vaatajateni valiku seal õppinud kunstnike töödest, mis kuuluvad nüüdseks eesti kunsti kullafondi.

Eesti kunstiloos legendaarseks muutunud kunstikool Pallas on fenomen, mis andis näo kogu meie rahvusliku kunsti kujunemisele. Ettevõtmise elukutsujaks olid kunstühingu Pallas kunstnikud Konrad Mägi, Anton Starkopf ja Ado Vabbe, kellele peatselt lisandus ka Nikolai Triik. Töötati Pariisi vaba-ateljeede põhimõttel, aastatega muutus koolitus süsteemsemaks ning 1924. aastast oli tegu kõrgkooliga.

Pallas jäi Eesti Vabariigis ainsaks

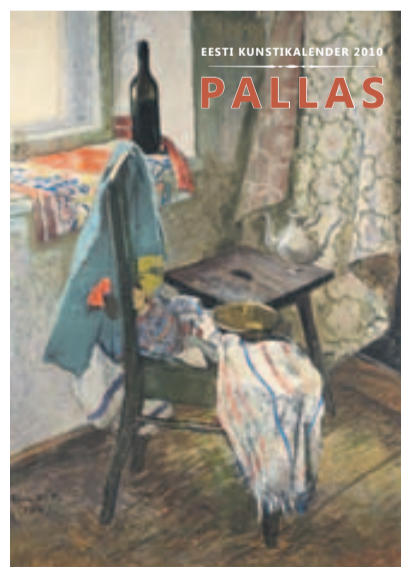
kujutatavat kunsti õpetavaks kooliks, teutsedes kõik need aastad eraõppeasutuseks. Aastatel 1924–1943 jõudis lõpu diplomini 90 kunstnikku, neist 61 maalikunstnikku, 17 skulptorit ja 12 graafikut. Koolituse keskmes oli tugev naturiststudium, mis andis hea professionaalse aluspõhja. Oma kunstniku-mina pidi iga lõpetaja aga ise leidma, sellele aitasid kaasa nii kooliajal, aga eriti peale lõpetamist toimunud välisreisid. 1920. aastate alguses oli tähelepanu keskmes ekspressionismi sünnipaik Saksamaa, kümnendi keskel tõusis huviorbiiti Pariis.

Kooli esimene kümnend oli otsivam ja rabelevam, samas aga loominguliselt eksperimenteerivam. 1930. aastate pingeterohkes maailmas tõusis aga kõikjal Euroopas ausse looduslähedase kujutamislaid, millega haakusid ka pallaslaste muutumised. Elulähedaste põlvkonna poeetiline realism ammu

tas ainek kohalikust elu-olust ja nn Pariisi grupi kunstnike looming, kes pöörasid suuremat tähelepanu modernismi klassikale, lähtus enam „kunst kunsti pärast” põhimõtetest, panustades oma töis puhtmaalilistele väärtustele.

Pallasest võrsunud kunstnikud täiendasid 1920. ja 1930. hoogsalt meie kunstnike ridu ja eesti kunsti toonane nägu oli paljuski just nende kujundatud. Pallase koolkond kujunes välja kooli avatud ja erinevaid loomingulisi toekspidamisi respektiivses õhkkonnas, mis soosis iga individuaalse ande arengut.

Kalendris näeb pallaslaste Aleksander Vardi, Hando Mugasto, Kaarel Liimandi, Andrus Johani, Kristjan Tedre, Elmar Kitse, Endel Kõksi, Karl Pärsimäe, Richard Uutmaa, Nikolai Kummita, Johannes Võerahansu ja Gustav Raua töid. Maalid pärinevad Tartu

Kunstimuuseumi kogudest ning enamikku neist võib näha Pallasele pühendatud näitusel Tartu viltuses majas kogu 2010. aasta jooksul.

Kalendri koostajad on Mare Joonasalu ja Tiiu Talvistu.

Eesti kunsti ja fotokunsti kalendrid aastaks 2010

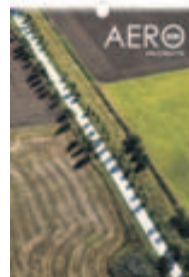
Navitrolla

Eesti maali- ja graafikakunstniku Navitrolla isikupäraste piltidega kalender. Navitrolla tööde eeskujuks on peetud madalmaade talupoja-kunsti, zen-budistlikku kunstikäsitlust ja tänapäevast koomiksikunsti. Tema töödele on iseloomulikud lihtsad olustikulised motiivid. Iga Navitrolla töö on kui lühike puändiga lõppev lugu. Kalendris on 12 põnevat pilti ning kalendaarium, mis on kujundatud koostöös kunstnikuga. Suuremõtmeline kalender on pakitud kinkekarpi.

Aero 2010

Professionaalse aerofotograafi Andres Tarto piltidega kalender kauniste vaadete-ga Eestimaast. Kaksteist suurt pilti on kokku pandud suureformaadiliseks kalendriks ja kinkekarpi.

Fred Jüssi autori-kalender

Eesti zooloogi, loodusfotograafi ja looduse populariseerija Fred Jüssi autorikalendris on kuus meeleolukat loodusfotot. Piltide juurde kirjutab tekstid Doris Kareva ning need on tõlgitud ka inglise keelde. Kahe oma ala meistri koostöös on valminud kaunis suureformaadiline seinakalender, mis on pakendatud kinkekarpi.

Metsloomad

Paljudele inimestele on kohtumine loomadega nende loomulikus keskkonnas võimalik vaid fotograafi kaasabil. Metsloomakalender teeb võimalikuks kohtumise rebasepoja, hundi, pesakonna metsseapõrsaste ja teiste metsategelastega. 12 mõnusa meeleoluga pilti on teinud populaarsed fotograafid Remo Savisaar ja Sven Saček.

Väikeste meeste kalender

„Väikeste meeste juttude” ja „Väikeste meeste lennumasinajuttudega” poiste südamed võitnud eesti oma autor Urmas Nemvalts on joonistanud toreda poistekalendri masinatest. Iga kuu juures on ühe töomasina pilt ja lühike kirjeldus, mis tööd see masin teeb. Kuu pöördel on pilt, mille kalendriomanik soovi korral ise ära värvida saab.

Wimbergilt proosaraamat lastele

Küsitlenud **ANNIKA TÖNSTRÖM**

Varem oled lastele avaldanud ainult luulet, täiskasvanutele ka proosat.

Miks nii? Kas lastele on luuletusi lihtsam kirjutada kui proosatekste?

Ma leian, et ma olen ka täiskasvanutele liiga vähe proosat kirjutanud. Proosa kirjutamine nõuab väga palju aega. Ja mitte ainult kirjutamine ise, vaid ka eel-häälestus. Võib kirjutama hakata n-ö külmalt ja äkki tuleb midagi head välja, aga enamasti on siiski vaja tükk aega enne vastav meeleolu tekitada, peas luua sobilik keskkond, kus tegelased saaksid ennast vabalt tunda. Selle peale läheb aega. Ja sel ajal ei saa intensiivselt tegelda muude asjadega.

Niisiis on proosa kirjutamine, olgu lastele või suurtele, luksustegevus, sest see käib ikka muude tööde ja tegemiste kõrvalt, hobi korras. Hetkel on mu põhi-tegevuseks telesse stsenaariumi kirjutamine ja kirjastusele raamatute toimetamine. Need tegevused tagavad mulle regulaarse sissetuleku. Need on ka loomult kirjanuslikud, seepärast ma oma töö pärast ei nurise. Võin öelda, et teen seda, mis on mulle loomu poolest kõige omasem. Aga kui ma saaksin regulaarset sissetulekut proosa kirjutamisest, siis ma kirjutaks seda ka rohkem – nii lastele kui ka suurtele.

Selline proosavähesus on tänapäeva Eestis täiesti harilik asi. Olen isegi öelnud, et tänapäeva Eestis saavad korra-

likke romaane kirjutada ainult kooliõpilased ja pensionärid. Kõigi teiste aeg läheb raha teenimise peale. Ootan pikisilmi kultuuriministrit, kes suudaks oma ninaotsast kaugemale näha ja midagi selle olukorra parandamiseks ette võtta.

Kirjutad ka koos Jaanus Vaiksooga stsenaariumi ETV lastesarjale „Saame kokku Tomi juures“ ning nagu ma aru saan, on „Suure pidusöögi“ tekstid valminud pika aja jooksul. Mis ajendab sind lastele kirjutama?

Need lood on sündinud ajavahemikus 2002–2009. Ja suurem osa neist võlgneb oma olemasolu ainult sellele, et vahel on mul tekkinud soov või vajadus Buratino- või Tomi-sarja mõni jutuke kirjutada, et see seal ette loetakse-jutustataks. Nii et puhtalt sarja jaoks. Ilma sarjata poleks neid sündinud, ehk, viidates eelmisele vastusele, poleks olnud aega neid sündida lasta.

Nii ma siis vaikselt lasin neil koguneda, et kunagi kogumik välja anda. Ajakirri Täheke avaldas ka neist mõned. „Kaarli kolm pilti“ sündis ajakirja Mesimumm tellimise peale. Ja kui Maalehe Kirjastus tänavu kevadel pöördus mu poole mõttega, et võiks lastele välja anda juturaamatu, kirjutasin lood „Isa vanaema maasikad“, „Raha on otsas“ ja „Suur pidusöök“ spetsiaalselt juurde. Väga tore oli neid kirjutada. Kõigi nende kolme loo sisu on vähem või rohkem pärit mu enda elust.

Mitmed „Suure pidusöögi“ jutud jäta-avad muinasjutu mulje, kuid oma ootamatute lõppude ja tegevustega justkui parodeeriks muinasjutte. Näiteks haldjatüdruk, kes tahtis saada punkariks – haldjatüdrukud on muinasjuttude tüüpilised tegelased, aga selline tegevuskäik poleks küll üheski klassikalises muinasjutus võimalik. Taotled sa lastekirjanduses mingit muutust?

Mu meelest on tore muinasjutu mudelid ümber teha. Näiteks meeldivad mulle mängud kolmarvsusega: traditsiooniline vorm, aga nihestusega sisu. Näiteks punkarist haldjatüdruk või geenilaboris sündinud väike valge süleorav Mutex. Haldjatüdruku jutu kirjutasin trötsist selle ülekasutatud haldjateema vastu. Ikka mingid roosades kleitides ja pitsides-satsides haldjad ja printsessid, nagu see oleks iga tüdruku unistus. Miks ei võiks tüdrukute unistuste maailma veidi kaasajastada ja laiendada?

Oled raamatusse sisse kirjutanud ka praeguseid ühiskonnas levinud probleeme, näiteks rahapuuduse, mis luges mõjub justkui selgits lastele, et nad hakkaksid oma vanemaid mõistma. Kas sinu arvates tuleks lastele rohkem n-ö täiskasvanute probleeme selgitada?

Jah, tuleks. Liiga palju on lastekirjanduses mingit abstraktset tundlemist või fantaasiapanemist, mille kokkupuude päris eluga on nullilähedane. Suur osa

„Lastekirjandus peaks aitama lapsel ka teda igapäevaselt ümbritsevatu elu mõista“, lausub Wimbergina tuntud kirjanik Jaak Urmet.

tänapäeval Eestis kirjutatavast lastekirjandusest on muinasjuttu. Eks see on mõistetav. Muinasjuttu nagu on „kergem“ kirjutada kui reaalsust elu kujutatavat juttu. Paned aga hea haldja, kurja kolli ja vapra lapskangelase möögaga vehkima, ja ongi olemas.

Aga lastekirjandus peaks aitama lapsel ka teda igapäevaselt ümbritsevatu elu mõista. Lahus elavad vanemad, linnastumine, põlvkondade vahelise sideme hägustumine, tarbimiskirg, töö tähtsus täiskasvanute elus, raha väärtus, toidumisprobleemid – need on tänapäeva lastele olulised teemad, mida muinasjutud

Suur pidusöök

Wimberg
Illustreerinud
Anni Mäger
55 lk
köva köide

Elas kord Wimberg, päris nimega Jaak Urmet, kes armastas aeg-ajalt lastele raamatuid kirjutada. Ja arvatavasti elab ta õnnelikult siiani, sama õnnelikult kui tema uus raamat "Suur pidusöök", milles on 12 lastele kirjutatud lühemat ja pikemat juttu, mis sobivad nii ettelugemiseks pisikestele kui ka iseseisvaks lugemiseks suurematele. Seejuures rõhutab autor, et kirjutab lastele ainult selliseid luuletusi ja jutte, mis võiksid meeldida ka nende emadele ja isadele. Wimberg on varem avaldanud lastele luulekogud „Buratino laulud“, „Põngerjate laulud“ ja „Härra padakonn“. Ta on olnud ETV sarja „Buratino tegutseb jälle“ stsenaariumi kirjutaja ja kirjutab praegu koos Jaanus Vaiksooga stsenaariumi ETV lastesarjale „Saame kokku Tomi juures“.

ei käsitle. Mina olen neid küsitlenud lugedes „Kaarli kolm pilti“, „Isa vanaema maasikad“, „Raha on otsas“ ja „Suur pidusöök“.

Ja lõpetuseks tahan öelda, et mu moodsale ja vingele raamatule tegi Anni Mäger äärmiselt moodsad ja vinged pildid!

www.atlex.ee

Atlex

ilmunud

Vana kaev

Boris Bernstein

447 lk

pehme köide

Tunnustatud kunstiteadlase Boris Bernsteini nelikümmend neli kõige viljakamat tööaastat on seotud Eesti kunsti ja kunsti haridusega. 1951. aastast oli ta Tallinna kunstikõrgkooli õppejõud, erudeeritud, vaimukas ja köitev lektor, kes õpetas nägema faktide taga ajastut ja selle mõttelaadi, kunstkultuuri kui tervikut, milles toimib oma sisearenguloogika. B. Bernsteini mälestused elust 20. sajandil on kirjutatud juba inimene, kes elab 21. sajandil. Tegemist on sulamiga möödunud sündmustest ning mõtisklustest nende üle uusima aja vaatepunktist, kui Nõukogude Liit on lagunenu ja Eesti on saanud iseseisvaks. Raamatule lisab omapära eriline vaatenurk – aastatepikkune elukogemus

USA-s, Californias, olles endiselt Eesti Kunstiakadeemia emeriitprofessor.

Muinasjutt lapse arendaja ja lohutajana

Toivo Niiberg,

Airi Metspalu,

Mare Linna

215 lk

pehme köide

Raamatust leiab lugede vastused küsimustele, kust muinasjutud pärinevad, mis on nende tähendus ja sügav sisu, kuidas muinasjutte jutustada. Arutletakse fantaasia ja fantastika olulisuse üle lapse mõttemaailma mõjutajate ja arendajatena. Samuti tuuakse välja üldised seaduspärasused muinasjuttudega töötamisel. Eraldi leiavad käsitletud didaktilised, psühhokorrektuursed, meditatiivsed ja psühhoterapeutilised muinasjutud. Raamatust on ka muinasjututeraapia praktilisi lahendeid.

ilmumas

Täna tuleb tore päev

Arendavaid tegevusi koos lastega

Merike Lillo,

Õie Mikk

pehme köide

Lasteaiaõpetajad Merike Lillo ja Õie Mikk tutvustavad Hea Alguse rühma laste mängides õppimist läbi kümne teema, mis on seotud lapse lähiümbruse ja loodusega. Lapsele lähe-

Märgakem laste andeid

VIIRE SEPP

Eeskätt lapsevanematele ja pedagoogidele mõeldud käsiraamatut püütakse aidata leida vastust küsimusele: kuidas saaksime kaasa aidata, et andekast lapsest kasvaks õnnelik täiskasvanu. Raamatus antakse ülevaade andekuse kaasaegsetest teooriatest, kõneldakse pere, kooli ja kaaslaste rollist andeka lapse arengus. Suunatakse täiskasvanuid tähele panema märke, mis võivad viidata lapse erilisele võimekusele juba tema väga varases eas.

Käsitlemist leiavad andekate laste isiksuslikud eripärad ning nende kognitiivseid, sotsiaalsed ja emotsionaalsed vajadused.

Andekusega seonduvatest müütidest on küllap sügavamalt juurdunud arvamused, et andekad tõusetuvad igal juhul esile ja tavateadvuses seostub „andekas“ üldjuhul hea ja tubli viielise õpilase kuvandiga. Sellise lähenemise-ga võivad väga paljud andekad lapsed jääda üldse märkamata. Lapsevanemate ja pedagoogide teadmistest vastavas valdkonnas sõltub see, kui hästi me suudame andekaid lapsi ära tunda ja nende arengule kaasa aidata.

Toetava keskkonna puudumisest ja andekate laste isiksuslikest eripäradest võivad alguse saada nii mõnedki probleemid. Seetõttu pööratakse raamatus tähelepanu ka sellistele olukordadele nagu ande maskeerimine, väärdiagnoosid, andekad õpiraskustega lapsed jmt. juhtumid, mis takistavad andeka lapse

Hea oleks, kui isad-emad oskaksid tähele panna märke, mis võivad viidata lapse erilisele võimekusele juba tema väga varases eas.

FOTO RAILI VILT

äratundmist ning mõistmist ja seetõttu ka tema võimetekohast arengut. On öeldud, et andekad alasooritajad on kaasaegse haridussüsteemi suurimaid probleeme. Niisugused lapsed võivad olla väga motiveeritud, aga paraku pole nad motiveeritud soorituseks.

Toetudes uuringutele ja nõustamisega tegelevate praktikute kogemustele kirjeldatakse erinevaid andekate laste tüüpe ja osutatakse võimalustele nende

motiveerimiseks ja arengu toetamiseks. Muu hulgas räägitakse sellest, mida on andekate laste kohta saadud teada Eestis tehtud uuringute põhjal. Käsi-raamatu tuuakse ka rohkem kasulikke viiteid ja abimaterjale, mis aitavad vanemal-õpetajal oma küsimustele vastuseid leida, oma andeka lapse arenguvõimalusi avardada või probleemide korral abi nõutada.